

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

**Hej, käre besökare!
Västgötabygdens förstasida finns på nästa sida!**

Tycker du att tidskriften är läsvärd rekommenderas att du satsar på en tidningsprenumeration!

Vid 1 ex. kostar 1-årsabonnemang 150:-

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista) rabatteras priset till 130:- / ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 VARA, Fax: 0512-33942, E-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

PS! Tips till föreningar etc. Ge en prenumeration till föreningarnas hela styrelse, alla trotjänare, skolor, äldreboende och inte minst läkar- och tandläkarmottagningar m.fl !

Det kommer att uppskattas!

Västgötabygdens redaktionskommitté

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 3

Årgång 69

2014

God mat och gemytlig samvaro minns vi från stämman.

Foto Leif Brunnegård

Förändringens vindar på årsstämma i Mullsjö
sidan 5

Profiler - Erik och Svea Källsmyr
sidan 16

Hänt på bögda...
sidan 24

Foto:
Copyright
Kungahuset.se

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds
beskyddarinna

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 69
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2014 150:-

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Förändringens vindar på årsstämma i Mullsjö	4
Stockholmaren som blev ett Västgötalejon	7
Tengelandsstipendiet till Christina Ström	7
Långared blev årets hembygdsförening	8
Hembygdsplakett till Bengt Lindborg	9
Fel bild i förra numret	9
Bildsvep från årsstämman	10
Helt naturligt -	12
Tankar i tiden	13
Spåren av våra förfäder	14
Profiler - Erik och Svea Källsmyr	16
Hur gick det till?	19
Dä va ljug	19
60 år sedan västgötarna bildade Hembygdsförbund ...	20
Hembygdsböckerna speglar utvecklingen	21
Brand på Hembygdsgården Haraberget	22
Vassända Naglum förening vårdar byggnadsminne	23
Hänt på bögda - Säware, Kinnekulle, Kållandsö, Väs- terås, Asklanda-Ornunga, Vårgårda, Skepplanda, ...	24
Läsvärt i korthet	30
Inte svårt å välja	31
Studiekommittén informerar	31
Kopian har också en historia	32

För redigering/layout svarar Leif Brunnegård, Asklanda Eke-
hagen, Vårgårda, och tidningen trycks hos Rydins Tryckeri
AB, Nossebro.

Utgivningstider är 22-28 februari, 22-25 april, 24- 27 juni,
25-29 augusti, 28-31 oktober, 28-28 november.

Senaste manusdag 6 veckor före utgivning.

Hemsida: www.hembygd.se/vastergotland

ISSN 0346-4954

Västgöta bygdens artiklar i detta
nummer?
Sittfron på kartan härvidse till
sidnummer i tidningen.

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen
jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på
tio personer som träffas ett par tre gånger per år och
har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre
som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex
Västgötabygden per år.

I det här numret är vi 16 skribenter och fotografer
som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör
det för att glädja andra och oss själva.

Du är också välkommen som medarbetare!

Ordförande har ordet

Skriver detta ett par dagar efter årsstämman i Mullsjö och har fått lite distans till arrangemanget. Det känns som årets förändringar togs emot med god förståelse och gott mod. Av de ombud som hördes av var det näst intill 100 % belåtenhet som uttrycktes. Men, vi vet också att det finns ett stort antal i medlemskåren som inte vill se förändringar, men vad skulle hänt med samhället i historiskt perspektiv då? Var hade samhället befunnit sig med teknisk utveckling, kvinnlig rösträtt, semesterrätten och allt annat? Hade det sett ut som det gör idag om inte en förändringsvilja hade funnits? Samma sak med hembygdsrörelsen, tror jag. I hembygdsrörelsens begynnelse för 100 år sedan fanns det inslag som idag verkligen inte tål dagens ljus och de strömningar som fanns i mellankrigstiden påtalade i många skrifter vad viktigt det var att hembygdsrörelsen slog vakt om de nationalitiska idealen. Hur hade det sett ut om inte rörelsen förändrats över tiden? Idag talar hembygdsrörelsen om vikten av mångkulturella värden och ökad tolerans mellan människor. Det finns fler inslag som alla tillsammans kräver att rörelsen ständigt lever upp till dagens krav i vårt samhälle. Har vi inte vare sig vilja, tanke eller accepterar en ständig förändringsprocess är det bästa sättet att låta hembygdsrörelsen utplånas!

Tillbaka till stämman!

Det blev tyvärr ganska rörigt vid den annonserade frågestunden som egentligen inte blev av. Vi som satte ihop programmet är förvånade att ombuden inte tog tillfället i akt att ställa frågor till våra gäster och styrelsen. Hur ska vi tolka det? Finns det inga oklarheter eller var det för stort forum som medförde att inga frågor ställdes?

I samband med stämman läggs det förutvarande verksamhetsåret till handlingarna och ett nytt påbörjas. Det finns några stycken uppgifter kvar som pågår och de flyttas över till det nya året. Verksamhetsplanen som antogs kommer att brytas ner i arbetsuppgifter och kanske vi måste än mer förändra styrelsens arbetsstruktur för att enklare få uppgifterna utförda. Det är en process

Jan-Olof Berglund

... eller var det för stort forum som medförde att inga frågor ställdes?

vilken nytta kanske en del frågar sig. Jo, just för att få veta vilken roll hembygdsrörelsen spelar i samhället, alltså på vilket sätt vi har en betydelse i samhället. Samhället beskrivs idag med begreppet "civilsamhället" och det är egentligen inget annat för oss i hembygdsrörelsen än det som vi är vana vid. Men, allt ska beskrivas

med text och sammanfattas med statistik och sedan premieras med kapitalanslag från olika slag. När sådana här formulär dyker upp är det angeläget att ALLA föreningar ger svar efter bästa förmåga. Det duger inte med att sitta passivt som motståndare och tycka att det här berör inte oss. Förbundets kontakter med regionen med mera kräver att vi kan redovisa en helhetsbild för hembygdsrörelsens betydelse och

vilka aktiviteter som pågår i hela landskapet.

Det är en förändring i samhället som vare sig vi vill eller inte bara får lov att acceptera. Många gör sig fortfarande till ondo över att regionen kom till. Javisst, så kanske det kan ses, men det var ett demokratiskt fattat beslut och då får vi ordna samhället efter det! Det är ett ständigt pågående förändringsarbete det också och jag tror att vi mår allra sämst om vi bara går och gnäller över det. Ta vara på våren, sommaren och dess skiftande väderlek! Nästa gång vi ses i lite större forum är till höstmötena, Till dess önskar jag en riktigt bra sommar!

*Jan-Olof Berglund
förbundsordförande*

Förändringens vindar på årsstämma i Mullsjö

... Så häringa på vårkanta, i tjällössningas ti,
nu sätter allting fart mä en fasa energi.
En undrar, hur går detta, hur så dähära bli?
Um bare nôra vecker, ja så ä vår'n förbi. ...

Det här är första versen ur en dikt, Ätter tjällössninga, av Bo Carlson, Bosse i Pinnahemmet, Mullsjö. Dikten finns med i hans bok På söfelôket. Bosse och Gunnar Hurtig var några av de första vi mötte efter registreringen, där de satt bakom ett bord och sålde böcker.

Ja, hur så dähära bli?

Det var det kanske en och annan som undrade när Västergötlands Hembygdsförbund ändrade stämmodagen till en lördag med ett helt annat upplägg än tidigare. Den inledande gudstjänsten var redan förra året utbytt mot en avslutande kyrkokonsert, men i år var det för övrigt nytt med fyra föreläsningar samt en bussutflykt mellan klockan tio och tolv.

En stor eloge

Hur det blev, det vet vi när svaren på den avslutande enkäten har gått igenom. Men redan nu kan undertecknad avslöja att det var en härlig och trevlig atmosfär i Mullsjö Pingstförsamlings konferensanläggning i Nyhem. Maten som lagades i skogens tecken – älgfärsbiff, kantarellsås och potatisgratäng – var mycket välsmakande. Stämmolokaler och föreläsningssalar fungerade bra.

De fem arrangerande lokala föreningarna från Kölingared, Nykyrke, Gravsjö, Utvängstorp och Bjurbäck med Olof Johansson som samlande kraft är alla värda en stor eloge för en väl genomförd stämma tillsammans med förbundets årsstämme-grupp och Sven-Åke Mökander.

Många stämmodeltagare var mycket imponerade av föreläsningarna. Det gav, som någon uttryckte det, frön till ett fortsatt sökande av allt det som kan utveckla ar-

betet hemma i föreningen – studiematerial, tips, råd; kort sagt det som är aktuellt för hembygdsrörelsen.

Det enda som möjligen gnisslade lite var en äkta Stradivarius från Sandviken. Ja, ni såg rätt. Instrumentet var tillverkat i den stora industrikoncernen. Familjen Carr från Skåne med rötter i Mullsjö uppträdde under lunchen med ett lätt-samt och humoristiskt program med mycket musik och sång. Man lyckades till och med locka upp en politiker på scen för att fela lite försiktigt på en fiol.

Fanvakten. I Kinnodräkten till vänster Karin Hurtig och till höger i Sverigedräkt Kerstin Kulneff.

Foto Ingemar Lundgren

Landskapet finns överallt

Viktoria Hallberg, konsulent på Sveriges Hembygdsförbund, och Conny Brännberg, regionpolitiker från Skövde, var två av dem som inbjudits att hålla i ett seminarium om aktuella hembygdsfrågor.

Viktoria tog i sin föreläsning fram Landkapskonventionen, ELC (European Landscape Convention). Dess mål är en rikare livsmiljö, där alla kan delta i utformningen, vars syfte

bland annat är att främja samarbetet kring landskapsfrågor inom Europa och till att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i det arbetet. Konventionen innefattar alla typer av landskap, både stad och landsbygd. Hur landskapets resurser ska nyttjas och utvecklas är något vi måste förhandla om genom ett nära samarbete mellan myndigheter, organisationer, företag och enskilda för att landskapets mångfald av värden ska kunna hanteras på ett hållbart sätt.

Hon nämnde även bland annat projektet Att känna sitt hemma. Ung Hembygdsambassadör – ett ungdomsprojekt inom Sveriges Hembygdsförbund.

Ta plats

Conny Brännberg, regionpolitiker, poängterade att om vi vill komma till tals med myndigheter ska vi ta plats.

Göra oss mer synliga genom att möta våra politiker, sätta oss ner för diskussion och erfarenhetsutbyte. Inte enbart nöja oss med att sända skrivelser.

Hur syns vi i media?

Hur blir vi mer synliga, var en av frågorna i en föreläsning, som leddes av Monica Nyvaller och Hans Menzing, förbundsstyrelsen, samt Leif Brunnegård från Västgötabygden. Digitala medier som hemsidor, facebook eller twitter eller gamla beprövade media som lokaltidningar och Västgötabygden – på vad eller var ska vi lägga vårt krut?

Enligt en nyligen av Sveriges Hembygdsförbund gjord enkät så lägger ideella krafter i 971 av 2 000 hembygdsföreningar ner närmare 2 miljoner arbetstimmar per år. I genomsnitt blir det 1930 timmar per förening.

Sannolikt är att man kan räkna med dubbla antalet timmar, då mindre än hälften av föreningarna har rapporterat sina ideella timmar.

Berätta om det här i media – som sagt, ta plats!

Hur kan vi utveckla våra föreningar i framtiden?

Lena Gustafsson och Sven-Åke Mökander från hembygdsförbundet samt Christer Wennerberg från Studieförbundet Vuxenskolan ledde en annan föreläsning.

Det finns bidrag att söka, men hur hittar man dem? Leader-projekt pengar (att söka hos Lantbruksverket) är ett exempel. I Leader samlas lokala representanter från föreningar, företag och kommuner för att tillsammans arbeta med landsbygdsutveckling. Det kan tyckas krångligt, sa Sven-Åke Mökander, att söka pengar, men ta med någon i gruppen som är bra på administration. Det är en fördel när blanketter ska fyllas i.

Hur bevarar vi skogens alla minnesmärken?

Sveriges Hembygdsförbund har antagit en skogspolicy till stöd för våra kulturmiljövården. Vården av länets fornvård samordnas av Länsstyrelsen. Hembygdsföreningar kan till exempel hjälpa till med vård av ett område kring ett fornminne. Claes Ström, som arbetar med skog och fornvård på Länsstyrelsen i Mariestad, ledde en föreläsning i ämnet för en generation som varit med några år och är van vid livet på landet.

– Ibland kommer skolbarn med ut i naturen, berättade Claes Ström, men dagens barn är inte sällan ovana vid djur. En mamma ringde till Länsstyrelsen och var märta förgrymmad över att hennes barn kommit hem med djurbajs på skorna.

En utflykt med buss till Ryfors.

Omkring 50 av stämmodeltagarna följde med en guidad bussutflykt. Ryfors är fyllt av minnen, men fortfarande levande med bland annat järnbruk, smedja och

Hedrad. Jan Nordwall överlämnade Sveriges Hembygdsförbunds plakett för rik gärning i hembygdsvårdens tjänst till Bengt Lindborg.

kägelbana. I Västgötabygden nr 2 har Birgitta Hagebratt Hurtig skrivit en artikel om Ryfors. Läs den!

Efter att maten intagits hälsade ordföranden Jan-Olof Berglund välkommen till eftermiddagens stämma. Han inledde med att utlysa en tyst minut för Lennart Jacobsson, hembygds kämpe och hedersledamot i Västergötlands Hembygdsförbund, som avlidit under verksamhetsåret.

Höj medlemsavgiften

Generalsekreterare Jan Nordwall från Stockholm var imponerad av vår årsstämma, som enligt honom var större än riksförbundets.

– Vi lever lokalt i en global värld. Vi ska vara stolta över vår hembygd, sa han bland annat. Till Sveriges Hembygdsförbund hör 450 000 medlemmar och 2 000 föreningar.

Jan Nordwall nämnde även Bygdebånd som håller på att byggas upp. Vårt skyltfönster utåt är dock hemsidan. Till Sveriges Hembygdsförbunds sida kan varje ansluten förening gratis länka en egen hemsida.

Årsavgiften till Sveriges Hembygdsförbund kommer att höjas med fem kr per medlem 2015. Något som senare kom upp under förhandlingarna.

– Det finns fortfarande föreningar som har en medlemsavgift på 100 kr. Det är alldeles för lågt. Höj medlemsavgiften i era föreningar, uppmanade Jan Nordwall.

Vad kanske inte Jan Nordwall känner till är att det på landsbygden finns föreningar som har en medlemsavgift på omkring 50 kr eller mindre.

Utmärkelser

En anledning till att generalsekreteraren Jan Nordwall i SHF kom till Nyhem var för att lämna över Sveriges Hembygdsförbunds plakett för rik gärning i hembygds-

Presidiet. Monika Moberg, Ingemar Eriksson och Jan-Olof Berglund.

vårdens tjänst till Västergötlands Hembygdsförbunds förre ordförande Bengt Lindborg, som bor i Bjurbäck, Mullsjö. Läs mer om detta på annan plats i denna tidning.

För första gången utdelar Västergötlands Hembygdsförbund i år Västgötalejonet, en utmärkelse som delas ut till en person som gjort något betydelsefullt för vårt landskap. VHF:s ordförande Jan-Olof Berglund meddelade att Västgötalejonet ges till biskop Åke Bonnier, Skara, bland annat för hans starka engagemang för landsbygden och för den goda mångfalden, men eftersom han var förhindrad att delta sker överlämnandet senare. Läs mer om Åke Bonnier och Västgötalejonet i en särskild artikel.

Även utdelning av Tengelandsstipendiet till Christina Ström, som ger ut Mimers brunn, skedde vid stämman. Läs även om henne i en särskild artikel.

Årsstämman, förhandlingar

Årsmötesordföranden Ingemar Eriksson, kommunfullmäktiges ordförande i Mullsjö, klubbade raskt igenom dagordningen med vår förbundsordförande Jan-Olof Berglund som bisittare.

Verksamhetsberättelsen, som var utdelad till stämmodeltagarna, är omfattande och visar på en mycket stor bredd. En av Västergötlands Hembygdsförbunds främsta uppgifter är att vara en samordnande kraft för förbundets 215 föreningar, vilka har drygt 39 000 enskilda medlemmar.

Västergötlands Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurs- och inspirationsdagar. En rad olika arrangemang har anordnats under 2013 med allt från textildagar till kurser i Bygdebånd och arkivering.

Samverkan är ett viktigt ord för hembygdsförbundet och har under året utvecklats med SHF, myndigheter, Hembygd Väst, Västra Götalandsregionen, regionala nätverk inom landskapskonventionen med flera.

En motion var inlämnad av Husaby Hembygdsför-

ening, vars ordförande Sölve Johnsson presenterade motionen, som tog upp att gränsen för belöning med diplom för aktiva insatser inom styrelse- och/eller förbundsarbete sänks från minst tio år till minst fem år. Visad uppskattning för ett gott arbete är alltid viktigt, i synnerhet för ideellt arbete som inte är avlönat.

Stämman beslöt på styrelsens förslag att motionen anses besvarad, men att styrelsen ges i uppdrag att ånyo utvärdera och ompröva ordningen för märkesutdelningar inom Västergötlands Hembygdsförbund.

Valen

Jan-Olof Berglund omvaldes som ordförande för ett år. Lena Gustafsson, Vårgårda, och Berit Stockvik-Lundin, Vänersnäs, omvaldes på två år. Carl-Johan Henriksson, Ulricehamn, Gerhard Andersson, Skeplanda och Margaretha Persson, Mölnlycke, nyvaldes på två år.

Tage Brolin, Främmestad, Lars-Erik Kullenwall, Gudhem, och Björn Andersson, Våring omvaldes som suppleanter på ett år vardera. Nyvalda blev Bengt-Göran Ferm, Mullsjö, och Jan-Henry Svensson, Tvärred.

Som revisorer för ett år omvaldes Einar Smith, Alingsås, och Anders Holmqvist, Kvänum. Som revisorssuppleanter omvaldes Torwald Åberg, Lidköping, och Marianne Svensson, Alingsås.

Ur valberedningen avgick Magnus Ronge, Vinninga, Arne Johansson, Gällstad, och Britt Larsson, Skövde. Mona Lorentzson, sammankallande, Lödöse, kvarstår liksom Göran Efraimsson, Ulricehamn, och Gerd Eriksson, Kinna.

Men det lyckades inte att få några nya namn till valberedningen, trots flera förslag, utan det slutade med ett beslut att låta kvarvarande valberedning till sig knyta ett par personer.

Cahman-orgeln i Kölingared

En händelserik dag i hembygdens tjänst avslutades med en uppskattad orgelkonsert i Kölingareds kyrka, där hembygdsföreningens förre ordförande Peder Claesson hälsade välkommen. I Västgötabygden nr 2 läser vi att Mors lille Olle såg sina första blåbär i Kölingared. Författaren Wilhelm von Braun föddes här på gården Brängesås. Men det var inga barnvisor organisten David Muhl spelade på den berömda Cahmanorgeln, som en gång stod i Mariestads domkyrka, utan det var musikstycken skapade av storheter som Johann Sebastian Bach, Johann Pachelbel, Wilhelm Friedemann Bach och Mendelssohn. Hedersprosten Christer Spjuth berättade om Cahmanorgeln. Tankar för dagen gavs av kontraktsprost Bo Hellsmark.

*Text Monika Moberg,
Skövde.*

Foto Leif Brunnegård

Stockholmaren som blev ett Västgötalejon

När staten minskar sin service utanför storstäderna får det både praktiska och etiska konsekvenser. Det underförstådda budskapet till människorna runt om i Sverige är att de inte är värda att satsa på.

Så bland annat skrev nyblivne Skarbiskopen Åke Bonnier när han efter 54 år som stockholmare kom till Skara. Direkt mötte han exempel på neddragningarna på landsbygden och konsekvenserna av de senaste decenniernas centraliseringar. Han blev omgående en landsbygdens och landsbygdsfolkets röst.

Detta och mycket annat ledde till att Västergötlands Hembygdsförbund beslutade att tilldela honom förbundets nya fina utmärkelse Västgötalejonet. Eftersom han var förhindrad att närvara vid förbundsstämman så sker utdelningen senare.

Som gammal stockholmare pekade Åke Bonnier på att det inte går att tänka sig Sverige utan Stockholm, men det tycks gå att tänka sig ett Sverige utan landsbygd där människor kan bo och utvecklas. Denna kunskapslucka riskerar öka när allt fler växer upp i storstaden.

Det handlar människosyn, slog Åke Bonnier fast redan när han tillträdde i Skara 2012 och den linjen har han med stort engagemang följt under de år som gått. Han talar och skriver gärna om att glädjas över den goda mångfalden, om ett land där vi inkluderar snarare än exkluderar. Inte minst vill han ett valår som även är ett jubileumsår när Skara stift fyller 1000 år sätta strålkastarna på det okränkbara människovärdet.

Biskopens starka engagemang för landsbygden och för den goda mångfalden gjorde det närmast självklart att första exemplaret av Västergötlands Hembygdsförbunds finaste utmärkelse, det gyllene Västgötalejonet,

Biskop Åke Bonnier.

tilldelas Åke Bonnier, Skara, konstateras det i motiveringen.

*Text Hans Menzing
Foto Carla Karlsson*

Tengelandstipendiet till Christina Ström

Tengelandstipendiet gick detta år till Christina Ström, Skarstad, som bland annat ger ut tidningen Mimers brunn, som speglar Västra Götaland ur arkeologiskt, etnologiskt och historiskt perspektiv. Tidningen ges ut i sex nummer per år och är nu inne på sin åttonde årgång. Christina inte bara redigerar tidningen, utan fotografe-

rar och skriver även stora delar av innehållet. Till hjälp har hon också en rad lokala skribenter, både experter och amatörer. Genom att täcka hela det nya länet så ger tidningen en god hjälp till hembygdsintresserade som vill veta vad som finns även i grannlandskapen.

Tidningen är populärt upplagd och speglar inte bara

Christina Ström fick årets Tengelandstipendium. Priset överlämnades av Mona Lorentzon och Sven-Åke Mökander.

gångna tider utan också vad som sker i länet just nu. Christina Ström har gett ut flera böcker om folktro, bland annat Sägner och sagor runt Vara där hon berättar om jättar i Kedumsberget och sjöjungfrur i Hällum.

Bror Halldins illustrationer bidrar till att göra de folkliga berättelserna än mer lockande.

Senast var hon redaktör för en hembygdsbok om Hällum, skriven av deltagare i en studiecirkel. För Christina bidrar mycket aktivt till kulturlivet i bygden med att leda cirklar, anordna utställningar, hålla föredrag och anordna resor.

Kort sagt, Christina Ström jobbar hårt med att visa upp allt intressant som finns i vår hembygd.

Tengelandstipendiet utdelas till minnet av Folke Tengeland, Grästorps, hembygdsförfattare och redaktör under 20 år för denna tidning bland annat. Han tilldelades 1979 Skaraborgs läns landstings kulturstipendium men omkom tragiskt i en trafikolycka. Familjen skänkte pengarna till ett stipendium som skall premiera en person som fördjupar och breddar kunskapen om Västergötlands rika hembygdskultur. Stipendiet har delats ut sedan 1981 vid Västergötlands Hembygdsförbunds årsstämma.

*Text Hans Menzing
Foto Ingemar Lundgren*

Långared blev årets hembygdsförening

Till Årets hembygdsförening 2014 utsågs Långareds Hembygdsförening för sina insatser för att få ön Loholmen i Anten, 500 meter från föreningens gård Ruus, undersökt. Lödöse museum ledde arbetet från 2011 där drygt 50 personer från bygden kunde delta samma dag i denna första utgrävning av ön.

Greve Gomer kallades projektet efter lagman Gudmar Magnusson som skall ha bott här på 1300-talet, följd av en rad stormän innan borgen verkar ha bränts på 1500-talet. Men mest spännande invånaren var kanske Ebba Eriksson dotter Vasa.

I november 1520 blev hon änka med sju små barn efter åtta års äktenskap. Hennes man, Erik Abrahamsson (Leijonhufvud) halshöggs liksom de flesta andra ledande svenska män i Stockholms blodbad. Många av änkorna fördes i fångenskap i Danmark, men Ebba lyckades med sina barn ta sig till slottet Loholmen i Anten.

Tur var väl det inte bara för henne. Hennes dotter Margareta blev Gustav Vasas andra fru och en annan av Ebbas döttrar, Britta, fick se sin dotter Katarina bli fru nummer tre. Så Ebba var både svärmor och svärmorsmor förutom att hon var syssling till kungen.

Utöver denna fleråriga utgrävning har föreningen

Hyllades. Förbundsordföranden Jan-Olof Berglund överlämnade diplom och 5.000 kronor till Lillemor Skoglund-Andersson som tillsammans med från vänster Birgitta Jarnelid, Birgitta Svensson och Marina Mattson representerade Långareds Hembygdsförening.

drivit en mycket omfattande verksamhet för bygdens folk i alla åldrar. Vi återkommer med utförligare reportage från Långared, Årets hembygdsförening 2014.

*Text Hans Menzing
Foto Leif Brunnegård*

Hembygdsplakett till Bengt Lindborg

Bengt Lindborg i Bjurbäck var under tio av Västergötlands Hembygdsförbunds sextio år en stark och drivande ordförande för förbundet. Så det var självklart att han vid förbundets stämma tilldelades Sveriges Hembygdsförbunds finaste utmärkelse, bronsplaketten, av riksförbundets generalsekreterare Jan Nordwall.

Bengt Lindborg, som nyligen fyllde 91, hann mycket under sin tid i förbundsledningen. Kanske det allra finaste var att han vid förbundets 50-årsjubileum fick kronprinsessan Victoria att ställa upp som förbundets beskyddare. Han arbetade hårt på att få Platåbergens landskap på Falan att bli världsarv, medverkade till utgivningen av boken Till frågan om Svearikets vagga, liksom att förbundet varje år utser Årets hembygdsförening i Västergötland. Han instiftade också utmärkelsen Västgötalejonet som i år utdelas för första gången till Skarabiskopen Åke Bonnier. Dessutom var han ordförande i Bjurbäcksföreningen i tio år och styrelsemedlem i drygt 20, stödde i många år sin fru Aina som redaktör för Västgötabygden och hann även i flera fall påverka verksamheten på riksplanet.

På hemmaplan lade makarna Lindborg ned stort arbete vid i utgivandet av tidningen Snöflingan och de har tillsammans skrivit ett flertal lokala böcker. Ett par nya är på gång, bland annat om jakt i Bjurbäck.

Bengt Lindborg flankeras av Sveriges hembygdsförbunds generalsekreterare Jan Nordwall och Västergötlands hembygdsförbunds ordförande Jan-Olof Berglund.

Bengt Lindborg var en av grundarna av Rotaryklubben i Mullsjö och tilldelades 2005 tillsammans med fru Aina Mullsjö kommuns kulturstipendium. Han har även fått Västergötlands Fornminnesförenings medalj. Han och Aina är förstas också hedersledamöter i Västergötlands Hembygdsförbund. Listan över insatser och utmärkelser skulle kunna göras mycket längre.

*Text Hans Menzing
Foto Leif Brunnegård*

Fel bild i förra numret

Bönared såg ut så här på 1920-talet.

I förra numret fick vi in fel bild på sidan sex. Den bilden vi hade med var en färgbild av betydligt senare datum än 1920 som bildtexten berättade om. Den rätta bilden ser Du här intill, men den hade kommit på avvägar.

Så här såg vår nuvarande hembygdsgård, Bönared, ut på 1920-talet. I slutet på 1870-talet gjordes tillbyggnaden (till höger på bilden) på fastigheten. Den var illa byggd och låg inte i nivå med den gamla delen. Den innehöll två kalla rum, ett tjänstgjorde som pastorsexpedition. Tillbyggnaden revs på 1930-talet.

Leif Brunnegård

Bildsvep från årsstämman 2014

Anders Bertilsson får representera gänget som såg till att vi kom rätt.

Bosse Carlsson och Gunnar Hurtig erbjöd oss lokalproducerad litteratur.

Hur gör vi bögda hemmave bättre å grannare? Viktoria Hallberg från Riksförbundet var en av föreläsarna.

Utflykten till Ryfors. Detta var ett inslag som lockade många intresserade.

Full koll. Sven-Åke Mökander och Eva Mann kollade av läget efter lunchen.

Skåningar på gästspel. Familjen Carr från Skåne svarade för den musikaliska underhållning vid lunchen.

Fotografer på detta uppslag Mona Holmberg, Ingemar Lundgren, Monika Moberg och Leif Brunnegård

Samförstånd. Stämmans ordförande Ingemar Eriksson och förbundsordföranden Jan-Olof Berglund samråder.

Välkomna till Vårgårda. Allan Andersson inbjöd Västergötlands hembygdsförbund att hålla årsstämman i Vårgårda 2015.

Kultur. Viktoria Hallberg fick västgötsk kultur med sig hem till Stockholm.

Valberedningen föreslår. Mona Lorentzson delgav stämman valberedningens förslag.

Fanvakt vid kyrkan. Lena Lagnerö iförd Toarpsdräkten och till höger i Sverigedräkten står Lena Bladh.

Diplomorganisten David Muhl bjöd på en fascinerande orgelkonsert i Kölingareds kyrka.

Hundan så bullrigt!

I mitten på 1800-talet blev det dyrt att ta med hunden till Daretorps kyrka. Inte sällan kunde flera hundar springa omkring och leka under gudstjänsten där, ibland var de rentav i vägen för nattvardsgästerna och så kunde det ju inte få vara. Sockenstämman slog alltså fast att det skulle kosta 6 riksdaler och 32 skilling banco att ta med hundkreaturen in i templet.

Visst kan man tycka att hundarna borde vara hemma och vakta gården när husbondefolket var i mässan, men det var tydligen vanligt att de följde med in i kyrkan. Och med tanke på hur långa gudstjänsterna var kan jag förstå att de inte höll sig stilla. Ofoget hade pågått länge, det framgår i ett protokoll från stämman i Daretorps sockenstuga den 30 november 1851 att man redan tidigare utdömt viten vid stämmor mot sådana som syndat, men det hjälpte inte. Så nu drog man till med en rejäl summa, och bestämmelsen skulle träda i kraft så snart befallningshavaren (landshövdingen alltså) i Skaraborg gett sitt godkännande. Det berättas i boken *Vår socken Daretorp*, del 2.

Uppskattades kanske

Kanske gladdes socknens fattiga, de fick hälften av boten. Resten delades mellan kyrkväktaren och sockennämnden.

Det senare innebar säkert att man såg till att driva in pengarna utan prut. På andra håll kunde pengar av det här slaget festas upp av sockenmännen, så hos dem var kanske böterna populära.

Från andra socknar vet vi att det inte bara var hundar som syndade i kyrkan. Till kyrkan måste man gå och gudstjänsterna var oerhört långa, så det talas om att det ofta var stort spring ut och in i kyrkan. Ibland av naturliga skäl, men stundom antyds det att gubbarna tullade på medhavda flaskor ute på kyrkogården för att pigga

Daretorp. Inte en endaste hund syntes vid Daretorps kyrka vid mitt besök.

upp sig och kanske också hålla värmen uppe vintertid.

Orolig ungdom

Men det kunde också vara bråkigt längst ned i kyrkan, för att inte tala om på läktaren. Där höll ungdomarna till, inte minst fattigfolkets barn. De andra satt i fina bänkar långt fram i kyrkan, för här placerades man efter gårdens storlek. Från en kyrka, inte Daretorps alltså, läser jag att det utfärdades förbud för ungdomarna på läktaren att spotta på folk nedanför. Inte heller fick de släppa ned olika föremål. Kyrkan och än mer kyrkogården kunde också hemsökas av andra djur. Särskilt illa sågs det om grisar kom lös och började rota bland gravarna, och det kan man ju förstå. Lite mer tolererades djur som betade på gräsområden på kyrkogården, det var inte alltid så gott om bete.

Men inget av detta handlar om Daretorp, där läser jag bara om hundarna som störde gudstjänstfriden.

Hans Menzing

Helt naturligt

Hedersledamot

Vid Föreningen för Västgötalitteraturs årsmöte i Husaby utsågs Västgötabygdens redaktionsmedlem, Hans Menzing, till Hedersledamot i föreningen. I motiveringen sägs det: Hans Menzing har under många år bevakat, läst och recenserat nyutkommen västgötalitteratur och hans kunskap inom området är unik. Han har dessutom arbetat under flera år i föreningens styrelse.

*Text Leif Brunnegård
Foto Thomaz Magnusson
Skaraborgsbygden*

Tankar i tiden ...

Våga satsa nytt !

Framtiden ger många möjligheter för hembygdsrörelsen. Vi kommer att bli allt fler som blir +65 år och detta utgör vår främsta målgrupp när vi söker nya medlemmar. Men om vi även breddar vår verksamhet och är beredda att satsa på nya eller alternativa verksamheter så kan vi öka vår medlemsbas betydligt. Jag tror att vi på olika nivåer måste få till en bra samverkan mellan den ideella sektorn och det offentliga dvs mellan er i föreningarna och stimulerande/bidragsgivande kommun eller region.

Föreningsutveckling med projekt

Det finns en rad olika möjligheter att bli aktivare och kanske satsa på några nya verksamheter:

Samverka med Studieförbundet Vuxenskolan (SV), studiecirkeln är en lämplig pedagogisk form för planering och utveckling. Kretsbildning eller samverkan mellan kommunens hembygdsföreningar kan stödjas av SV på olika sätt (ni kan annonsera ihop och få rabatter för till exempel midsommarfester, nationaldag och arrangemang eller starta gemensamma aktiviteter och projekt).

Är det någon förening i närheten som utnyttjat Hus med historia och kan sprida denna möjlighet?

Många kommuner kommer i höst och våren 2015 att ha en utställning Hembygd – någonstans i Sverige, där ungdomar från olika miljöer runt om i vårt land har beskrivit vad som är hembygd för dem. Den finns redan som bok på vårt riksförbund. Här kan vi samverka med kommunen. Vi skapar större publikintresse och vi kan få kontakt med ungdomar som vill fundera vidare på vad hembygd är.

Ung hembygdsambassadör är ett projekt som riksförbundet driver ihop med SV. Här kan vi med till exempel skolkontakter och arbete med ungdomar utveckla föreningen och kanske få ett centralt bidrag på köpet.

Det finns säkert någon förening som skulle kunna gå in på särskilda boenden och servicelägenheter med våra samlingar och minnessaker (de gamla kommer ihåg och berättar sin historia omkring de gamla sakerna, skapar en trivselfaktor). Man kan ha missar i närminnet men saker från ungdomen kommer de äldre ihåg, är det någon förening som drivit sådan verksamhet?

Leader eller EU-projekt kan ge bra ekonomi vid större insatser och förnyelse i bygden. Tyvärr innebär detta en viss administration eller byråkrati, men det kan ge stora utvecklingsmöjligheter vid till exempel större

.. studiecirkeln är en lämplig pedagogisk form för planering och utveckling..

Sven-Åke Mökander.

dokumentationsprojekt eller skapandet av en lokal turistattraktion. Nu kommer det inte att heta leader i fortsättningen utan byta namn till Lokal ledd utveckling eller något liknande. Förmodligen blir det en flerfonds-samverkan, så det blir inte mindre pengar i Landsbygdsprogrammet 2014-2020 men till en början ännu svårare att sätta sig in i ansökningsproceduren. Bredbandsutveckling i din hembygd är också en fråga där vi kan aktivera oss och söka stöd ur Landsbygdsprogrammet.

När Du läser detta har vi haft vårt årsmöte i Mullsjö och bland annat på ett av seminarierna tagit upp dessa frågor och jag är spänd på vad de ger för åtgärder och framtidsfunderingar.

*Sven-Åke Mökander
Alingsås*

Spåren av våra förfäder

Många hembygdsföreningar ordnar vandringar i hembygden. Ofta berättar torpgrupper om sin forskning, om torpgrunder och om de människor som hade en strävsam tillvaro där. Det finns så många spår i en bygd efter dem som levtt där tidigare, bara man vet vad man ska leta efter. Man kan leta efter spår av våra förfäder många hundra år tillbaka i tiden. Även ortnamnen och naturnamnen berättar något om bygdens historia.

Isens avsmältning

Istidens slut innebar dramatiska förändringar i landskapet. Isälvar och issjöar förde med sig sandavlagringar, som blev hedar och slätter. Våra gamla exercisplatser, till exempel Fristad Hed och Axevalla Hed är sådana istidsminnen.

Stora block och morän följde med isen. I Ås härad norr om Borås finns ett mycket kuperat landskap med imponerande tappningsrännor från Toarps issjö. Vattenmassorna från denna sjö bröt sig fram och ut i Öresjö och formade då landskapet.

De stora stenblock som finns på många platser blev föremål för fantasi och sägner. Det finns flera berättelser om jättar som blev irriterade av kyrkklockorna, när de första kyrkorna byggdes. Då kastade de en stor sten mot kyrkan för att tysta klockorna men träffade inte och stenen ligger kvar nära kyrkan än i dag.

Stenåldern

Från stenåldern är fynden ganska fåtaliga. Grovt tillyxade flintspetsar som kan vara närmare 10.000 år gamla har hittats i Knätte nära Åtran och på Norrby i Borås nära Viskan. Vattenvägarna var säkerligen viktiga för de första bosättningarna.

Från tiden omkring 3.000 f. Kr. har vi i Falköpingsbygden gott om gånggrifter och dösar. Det är troligen släktgravar från den här tiden liksom hällkistor på många ställen i landskapet. De är i varje fall kollektiva gravar, och mycket tyder på en mer kollektiv livsstil än senare, då äganderätten kom att spela större roll i det utvecklade bondesamhället. I en hällkista från Rånge-dala har man i en krukskärva funnit ett avtryck av ett sädeskorn, som blev kvar, då leran torkades och brändes.

Hällkistorna är ofta raserade, för takblocken blev ofta trapphållar vid husen på senare tid. Det finns på

flera ställen sägner, att i hus med sådana trappstenar från hällkistor ska inga barn födas. Det sägs också, att man ska drabbas av olyckor, om man raserar fornminnen av olika slag.

Omkring år 3.000 f. Kr. började man komma i kontakt med jordbruket. Det var troligen helt annorlunda än vi tänker oss. Bonde betyder ”boende, bofast”, men mycket tyder på att vi i början fortsatte att vara kringvandrande fångstmän, jägare och jordbrukare. Kanske hade man skottskogsjordbruk och odling med grävkäpp och hacka. Röjningsrösen kan härröra från denna tid, och sådana rösen är det gott om i höjdlägen. Eftersom jorden fort blev utsugen flyttade man troligen runt till olika platser och kom sedan tillbaka. Kan enkla ortnamn som Berg, Kulla och Näset vara så gamla, att de går tillbaka till den här tiden? Tanken svindlar. Man måste ha haft behov av att namnge naturen och platserna, när man flyttade runt. Namn på sjöar och vattendrag innehåller ofta

Vänga kyrka.

element, som sedan länge försvunnit ur språket. Exempel är sjön Ärtingen nordväst om Borås och Ämten i Ås härad, som innehåller ordet ”alpt”, vilket är ett äldre ord för ”svan”. Viskan kan betyda ”den rörliga”, Tidan ”den glänsande” och Åtran ”den svällande”. Alla vattendragen innehåller uråldriga ord, som nu är ur bruk, och betydelseerna är oklara.

Så småningom utvecklades jordbruket med mer gödsling, och vi blev mer bofasta. Då är vi kanske framme vid yngre bronsåldern strax före Kristi födelse. Bland de äldsta nyttoväxterna fanns vete, speciellt speltvete, enkorn och hirs. Ett av de äldsta husdjuren är hunden med fynd från ca 7.000 f. Kr., bland annat vid Hornborgasjön. Hästar, grisar, kor och får kom också under stenåldern och härstammar troligen från vilda arter. Halvvilda svinhjordar fanns kanske långt fram i tiden. I ”Det svenska jordbrukets historia” av Welander – Pedersen – Widgren får man en god bild av de fynd som kan bidra till klarhet om utvecklingen.

Att jordbruket genomgick en utveckling mot andra former är tydligt. Det blev långhus med fähus för boskapen och möjlighet att använda gödseln på åkrarna. Det kom årder och vagnar med hästar och oxar som dragdjur. Sådana ser vi på hällristningarna. Boskapen hölls för mjölken och ullen och inte bara för köttet och

skinnet som det troligen var tidigare.

Bronsåldern och järnåldern

Bronsåldersrösena ligger ofta högt eller på sluttningar, kanske i början som ett slags revirmarkering. De är mycket framträdande i terrängen. Från järnåldern, som sträcker sig från ca 500 f. Kr. till 1000 e. Kr., har vi många fornminnen och gravar, i Sjuhäradsbygden mer än hälften av de ca 8.500 gravar som finns där. Bebyggelsen flyttas nu ner från höjder ner mot dalgångarna. Gårdar och byar fick i många fall sina nuvarande lägen i början av vår tideräkning, och bebyggelsenamnen kom till. Namnändelser på –hem, -by och –stad, ofta i anslutning till gravfält från järnåldern är bygder med sådan koppling, till. exempel Längjum, Fristad och Tärby.

Expansionen kan hänga samman med bättre jordbruksredskap. En ytterligare befolkningsexpansion kommer sedan fram emot början av medeltiden. Det ser man också i ortnamnen, där ändelser som –torp och –red, -ryd, -röd och –rud har förbundits med denna expansion. Namnen på- torp kan vara något äldre än de andra namnen. Längs Ätråns dalgång och övre Viskan är formen –arp vanlig och tyder på kontakter söderut.

Järnålderns gravfält med runda torvtäckta stensättningar och högar är ofta förbundna med en by och är alltså byns gravfält. Det tyder på att byarna har en hög ålder. I Västgötalagen talas det om ”högabyar”. Det var lättare att hävda arvsrätt och äganderätt, om man kunde peka på byns och gårdarnas uråldriga historia. Även domarringar, skeppssättningar och resta stenar, bautastenar, härstammar från järnåldern. Fossil åkermark med bassängåkrar och terrasserade åkrar visar på tusenårigt åkerbruk. Naturligtvis hittas en mängd lösfynd, och Västergötland är Sveriges guldrikaste landskap liksom Gotland är det landskap som är rikast på silver, mycket på grund av handel. Ett fynd av en guldsmedsverkstad från Skaratrakten och guldfynd från Timboholm. Ålleberg, Möne och Vittene befäster guldrikedomen.

Kristendomen

Så kom då kristendomen. Utgrävningar har visat, att det var en lång process, som började flera hundra år tidigare än vi hittills trott. I Fristads nybildade församling norr om Borås ingår sex tidigare socknar, Fristad, Gingri, Tärby, Borgstena, Vänga och Tämta. Nästan alla kyrkor ligger i närheten av järnåldersgravfält. Finns det då en kontinuitet mellan det tidigare jordbrukarsamhället och kristendomens samhälle, speciellt i början? Senare kom ju påvedömetts krav på universell makt, men i början var det böndernas kyrka, vilket framgår av Västgötalagen.

Studiegrupp

Vi bildade en studiegrupp för att försöka tränga lite djupare in i historien om kyrkornas tillkomst och hur den

Studiebesök. Studiegruppen samlad utanför kyrkoruinen i Tämta.

hör ihop med bygdehistorien. Vi har gjort vandringar och utflykter för att se hur bygden växt fram och förändrats. Fynd från en stormansgrav från 200-talet i Tärby sätter fantasin i rörelse. Bronsskopan och svärdet med ursprung i romarriket visar på långväga kontakter. Hur påverkades vi här av kontakterna med romarriket? Vapenhuset från stavkyrkan i Vänga, den första av fyra kyrkor där, har stockar som enligt dendrokronologisk undersökning växte i skogen på 900-talet. Den första stavkyrkan kom troligen till i mitten av 1000-talet. Var lade man kyrkan, på en stormansgård eller fanns det redan då en by? Gårdskyrkorna var kanske fler än man tror. Hur kopplades gårdar med namnet Stommen till kyrkan? Under medeltiden bidrog dessa gårdar till prästens försörjning. Låg kyrkan ursprungligen på Stommens mark?

Och vad betyder hästkraniet, som låg under golvet till Borgstena kyrka och som kom fram vid renoveringen för några år sedan? En golvplanka daterades till mitten av 1100-talet. Kyrkan ligger på en stor kulle invid Nossekälla. Vid Nossans utlopp i Väneren ligger Ås kyrka i samma läge, och kullen där har konstaterats vara en grav från vikingatiden. Vid både Flo, Sal och Ås kyrkor vid den gamla vägen mot Kålland finns runstenar vid kyrkorna. Karlar, tegnar och bragnar, alltså kungens trommän, har samband med stenarna, som har motsvarigheter på Jylland.

Vi har fortsatt vår studiegrupp i vår och bland annat besökt Gingri kyrkplats mitt i ett gravfält från järnåldern. Den 10 mars gästades vi av biskop Bengt Wadensjö. Han talade då om 500-talet e.Kr. då det tydligen inträffade en katastrof av något slag, som det tog flera hundra år att repa sig ifrån. Alla gåtor kan inte lösas, men det är spännande att få mer kunskap.

Text Ann-Britt Boman

Foto Andreas Jansson

Erik och Svea på Yxnås

Yxnås är ett av länets allra mest besökta naturreservat. Här möter besökaren det gamla odlingslandskapet. Yxnås ligger i ett område som i mitten av 1800-talet var starkt präglad av torpbebyggelse. Så skriver Länsstyrelsen på sin hemsida. Erik och Svea Källsmyr är starkt förknippade med Yxnås och här får Du möta dem.

Erik är född på Yxnås 1929. Hans morfars far, Anders Andersson, kom till Yxnås 1865. Han kom från ett torp som hette Öxneås.

Eriks pappa Nils kom från en granngård i Kärta-red. Han hade inte långt, så han gick i trätofflorna. Erik hade 17 km att cykla till sin fästmö.

År 1928 tog Eriks föräldrar, Nils och Edith Johansson, över Yxnås. De fick fyra barn Erik, Greta, Astrid och Bertil. Pappa Nils hade besvär av astma och 1944 strax före jul fick han läggas in på sjukhuset i Alingsås. Men han fick permission över julen. Dagen efter trettondagen skjutsade Erik pappa Nils på häst och släde till busshållplatsen i Kärta-red för en återfärd till sjukhuset. På vägen fick Nils se ett harspår. Den haren ska

jag ta när jag kommer hem, har han gått här, då vet jag var han trycker, var hans spontana kommentar. Men det blev ingen mer harjakt för pappa Nils. I slutet av februari avled han på sjukhuset. Erik minns precis hur det var när han som 16-åring kom hem från ett dagsverke uppe i Horlabyn. Mamma satt vid köksbordet och grät och berättade att pappa var död. Han var bara 42 år gammal.

Stort ansvar

När pappa Nils dog fick Erik som 16-åring ta över ansvaret för gårdens skötsel. Men det var inget nytt för honom, han hade ju hjälpt pappa mycket på grund av hans sjukdom. Yxnås hade fyra hektar åker, vi hade fyra kor och en häst och så födde vi upp kalvar och grisar, berättar Erik. Inkomsterna på gården var inte så stora utan Erik började redan som 16-åring att gå på dagsverken i Horlabyn. Erik beundrar sin mamma som

Svea och Erik Källsmyr.

Två Profiler

blev ensam med fyra barn. Det var mycket arbete och hon hjälpte till både i ladugården och ute.

När Erik var 17 år blev han tillfrågad av en granne om han ville hugga och köra ut en rotpost som han sålt till Alingsås Snickerifabrik. Erik lovade detta. Där arbetade en morbror till honom. När han fick höra vad som var på gång, kom han hem till Yxnås och ville hindra Erik från att ta ett så hårt jobb. Du kommer för sent, svarade Erik, jag har redan börjat. Detta var före motorsågarnas tid, så allt sågades för hand. Jag fick ju bra styrka av allt sågandet, säger han. En gång skulle jag hjälpa en annan bonde. Han ville ha hjälp med att ta ner några stora träd. Vi måste använda stocksågen och då måste man vara två.

Jag satte bra fart och efter en stund föreslog bonden en paus. Men jag tyckte det var för tidigt. Men efter en stund orkade inte bonden mer, han la sig på backen. Det tyckte jag var roligt att jag fick visa vem det var som var starkast.

År 1956 köpte jag motorsåg. Den gick ganska långsamt, så den passade inte att kvista med. Ibland blev jag ombedd att fälla träd åt någon granne. Det var vanligt förr att bara fälla träden, för att gårdsägaren sedan skulle göra resten själv.

Giftermål och gårdsköp

Om man skall vara bonde är det bra att ha en fru som vet en del om hur det är att ha en gård, var Eriks filosofi. Han hade tur och hittade Svea i Degrabo. Hon är några år yngre, hon kunde sköta ett hushåll och hon kunde både harva och köra hölass och mjölka kor.

Det blev bröllop 1960 och Erik och Svea köpte Yx-

nås. 1965 bytte man bort Johansson mot Källsmyr. Initiativet kom från brodern Bertil och vi hakade på, säger Erik.

Vi brukade gården som man alltid gjort. Det var ju inte några stora åkrar som vi hade. Jag kände dom ganska väl och hästen var smidig att köra med. Men i början av 70-talet skaffade vi en Fergussongrålle. Det blev lite lättare att plöja och harva.

Naturreservat

I Alingsås fanns en svampforskare som hette Kurt Hjortstam. Han åkte runt i socknarna runt Alingsås och kollade den biologiska mångfalden. Han gav så småningom ut en bok. Den fick Åke Carlsson, biolog från grannsocknen Siene, tag på. Där fick han se att Hjortstam upptäckt en fantastisk flora runt Yxnås. Detta intresserade Åke i allra högsta grad och det blev många besök hos Erik och Svea. Åke tyckte att Yxnås borde vara ett naturreservat och Erik tyckte det lät intressant. Åke framförde sina synpunkter till Länsstyrelsen och så småningom nappade de på förslaget och 1980 blev Yxnås ett naturreservat.

Innan det blev naturreservat måste en del marker röjas upp och det fick man hjälp med av arbetslag från AMS.

Att Yxnås blev naturreservat innebar inget ägarskifte. Erik och Svea ägde fortfarande gården. Man hade börjat använda en del modernare redskap i jordbruket, men så kom ett EU-beslut att i naturreservat skall man använda skärande redskap. Så lien kom åter till heders.

Att det fanns en så rik flora på Yxnås var väl inte något som Erik funderat på i yngre dar. Det var ju bara så. Vi besöker Erik och Svea i början av april och min fru frågade om det finns några vita blåsippor på Yxnås i år. Det gör det. Och så berättade Erik och Svea om fler varianter på blåsippor och annat trevligt.

På ett naturreservat skall det finnas utrymme för mångfalden och kanske kände Erik det lite märkligt när han sådde i ogräsfrön i rågåkern. Det förorsakade också tidningsrubriker,

Havren tas av. Svea och Erik på världens minsta havreåker, 3 september 1991. Foto Gunnar Arnborg

God berättare. Med inlevelse och humor berättar Erik om livet på Yxnås.

Naturreservatet gav oss många kontakter

Självklart kan Erik slå med lie, det har han gjort sedan barnsben. Under några år var han med som instruktör på liekurser som anordnades först i Bredared och sedan i Ödenäs. Kurserna avslutades varje år med en utflykt till Yxnås, berättar Erik. Hembygdsföreningen anordnade slätterkvällar på Yxnås förr, men det är slut på det, för det finns ingen som kan slå längre, säger Erik. Jag föreslog en ny slätterkurs, men jag fick inget klart svar.

Att få besök av studiegrupper på reservatet var fantastiskt roligt är Erik och Svea överens om. Vi fick träffa så många härliga människor. Men det var bra om inte gruppen var för stor. Då var det alltid några som hade för brått och kutade iväg och så kom de och frågade efteråt.

Lämnat Yxnås

Erik och Svea bor inte på Yxnås längre. De sålde gården till en av sönerna, men han är inte bonde. Nu är det Västkostiftelsen som har ansvaret för naturreservatets skötsel. Men Erik är kritisk till deras insatser. Det finns en grupp som kommer och slår gräset och Närunga Häst och Vagn kommer hit och kör bort gräset och det är bra. Men att se hur de små åkrarna förbuskas, det svider. Man skyller på att man inte får tillräckligt med pengar. Men att skapa nya reservat har man pengar till. Jag tycker det vore bättre att man sköter det man har. Allt vi gjort för kommande generationer blir ju bortkastat om det inte vårdas i fortsättningen, säger Erik.

Älgjakt med kungen

En av Eriks goda vänner var med på de kungliga jakterna på Halle- och Hunneberg. Han hade ansvaret för att få fram de fällda djuren till farbar väg. Det gjorde man med häst. Under två år hjälpte Erik till med detta. En dag körde vi fram 23 älgar, berättar Erik stolt.

Författare

När vi sitter och lyssnar på Erik och Svea är det goda berättare vi lyssnar på. Svea får frågan om hon är lik sin far, Erland i Degrabo, som skrev dikter, men det förnekar hon.

När Erik får frågan om sitt författarskap erkänner han att han skrivit två artiklar i Horla Hembygdsförnings årskrift, Den ena handlade om arbetet i skogen och den andra handlade om jakt, som också är ett stort intresse för Erik. Och så kommer han med en överraskning. På äldre dar har jag börjat med limerickar, När jag ligger vaken någon natt kan det dyka upp en idé. På morgonen sätts den på pränt, men numera får Svea skriva ner det för jag är synsvag. Här kommer ett par av dem.

En jägare från Nolåsen
Sköt bom på gåsen
Han sa förstrött
Jag är nöjd på kött
Men längtar efter såsen

En älgjägare vid Gustava i skogen
Satt på sitt pass så trogen
Ett skott det small
Det blev älgens fall
Han sa, ja sikta bakom bogen

Bondmora på Yxnås

När vi frågar Svea om hur det kändes att i stället för att ha varit bondtös hemma i Degrabo bli bondmora på Yxnås, får vi ett festligt svar. Det var roligt att få laga mat i små grytor i stället för i stora kittlar. Hemma var vi elva stycken runt matbordet, förresten satt vi vid två bord, småtöserna hade ett eget. Men det var ju ansvarsfullt att komma till Yxnås. Det var bra att Erik och jag har så lika bakgrund med livet på en liten gård.

Jag fick ju finnas till både ute och inne. I trädgården odlade jag grönsaker och blommor. Naturligtvis odlade vi potatis. När potatisen togs upp hade vi en liten potatisupptagare avsedd för en häst, men det räckte.

Innan jag gifte mig med Erik jobbade jag i butik. Jag gick också på husmodersskola. När barnen blivit vuxna arbetade jag i Hemtjänsten i elva år, berättar Svea.

När det blev naturreservat kom det nya krav på vad vi skulle odla. På min lott föll att odla lin. Och det är en konst.

Linet är en kulturväxt och används till att väva till

Närproducerad. Sveas duk är unik. Linet har växt på Yxnås, det har bearbetats på gården, spunnits och vävts av Svea.

exempel tyger till kläder. När linfröet såddes skulle det finnas ogräs för att bevara olika ogräs som bara växer i linåkrar. Linsnärja, Lindådra, Jättespergel, Linrepe är sådana ogräs. Linet har stort användningsområde.

Blommar en förmiddag

Vi pratade om hur fint det är att se en åker med blommande lin. Då berättade Svea att linblomman blommar över på en förmiddag, på eftermiddagen faller den av sin stängel och på förmiddagen nästa dag kommer det en annan linblomma på samma stängel. När blomningen är över blir det kapslar.

Så fick vi lära oss att linet slår man inte av, man rycker upp det. Man binder det i kvastar och hänger upp det till tork. Så följer en lång procedur som jag inte ska gå in på. Men Svea berättade att man ska frörepa, röta, bråka, skäckta och häckla. Sen spinner man och till slut väver man något vackert.

När vi haft förmånen att under några eftermiddagstimmar fått sitta och lyssna och ställa frågor till Erik och Svea förstår vi vilken enorm kunskap de har och vad deras arbete betytt för att bevara en del av bygdens historia. Vi förstår också att de haft ett rikt liv på Yxnås tillsammans med sina barn Hans, Annika och Henrik.

Leif Brunnegård

Hur gick det till?

En dag i mars fick jag ett mail från vår kanslist Eva Mann och det är inte så ovanligt. Den här gången skrev hon så här:

Ibland blir man extra glad när man öppnar posten. Fick idag prenumerationslistan på Västgötabygden från Vassända-Naglums Hembygdsförening. De hade ökat från tidigare 8 st prenumerationer till i år 24 st prenumerationer.

Då blev jag också glad. Jag kontaktade Stig Åke Andersson som är ordförande i Vassända-Naglums hembygdsförening och bad honom berätta hur det gick till att öka från åtta till tjugofyra prenumeranter. Så här skrev han till mig.

Bakgrund

För 10 år sedan blev jag invald i styrelsen, i Vassända-Naglums hembygdsförening. Vår förening har sedan många år tillbaka bjudit sina förtroendevalda på tidningen Västgötabygden.

På så vis kom jag själv i kontakt med tidningen. Jag kände starkt för tidningen, som jag mycket gärna läser, och tar del av andra föreningars verksamhet. En trivsam tidning som jag tycker alla våra medlemmar borde ta del av, för det är ju vår facktidskrift.

Jag blev därför något fundersam, då jag efter hand kom underfund med i vilken liten omfattning våra medlemmar prenumererade på denna facktidning. Min fråga som jag slutligen ställde mig, var tidningen känd för våra medlemmar

Idén växer

Från länsförbundet kom en idé om att prenumeration kunde ske genom kassören, och därmed ge en viss rabatt på priset. Jag tog upp frågan på ett styrelsemöte och min idé, var att vi skulle försöka få fram en tidning av äldre nummer till varje deltagare vid vårt årsmöte. Självt hade jag sparat alla nummer jag fått och från länsförbundet fick vi ett antal exemplar så det räckte gott och väl till alla som ville ha. På detta enkla sätt fick vi fram ett antal nya prenumeranter

Förslag

Ytterligare en möjlighet att sälja tidningen i framtiden, är att låta en eller ett par årsprenumerationer bli vinst vid våra lotterier. Med-

lemmarna fortsätter därefter kanske med tidningen ytterligare några år.

Ekonomiskt skulle det inte vara så betungande, och jag tror inte vi står och faller ned en sådan kostnad som det skulle innebära för föreningen en gång om året.

Skulle varje förening genomföra denna idé, kan vi ju tänka oss vilken utökning det skulle bli av prenumeranter.

*Stig Åke Andersson
ordförande*

Vassända-Naglums hembygdsförening

Dä va ljug

Nu har amerikanarna kommit på att dä ä ljug att gammelt fölck får sämmer minne. Dä ä mettimot. Gammelt fölck tänker fortare än onga männsker. Di har mö mer i huvet sum sa sorteras än va onga har, så dä tar lite länger ti va gevet. Försckare i Tyskland höller mä.

Tack vare att gammelt fölck ä erfarna har hüvet blett mö effektivare. Hüvet har lärt säk å sortera bört söddet sum inte ä så vektit. En kan grunna på um dä ä bätter å hūga sex fölsedar på dan, än å hūga 600 fölsedar å kunna placera di fleste på slinke höll.

Att försckare trott att gammelt fölck glömmber på att di satt ihop testera helt gaert. Då får en fel resultat, dä säjer säk självt..

Vesst ä dä tur att försckninga blir bätter å bätter. Nu grunna Du allt på um ja ä så beläster. Nä vars, ja har fåttet ifrå en ja ä känder mä. Han hade läst va ena lärder dam hade skrevet, å ho hade läst en del utåt i en tinning sum heter Topics in cognitive science.

Håkansson

Västgötabygden 3:14

60 år sedan västgötarna bildade Hembygdsförbund

Ibland tycker man att ingenting händer, eller att saker och ting sker för sakta. Om vi blickar 60 år tillbaka i tiden så har det hänt en hel del och det är ungefär det tidsomfång som jag själv kan minnas en del om. Jag började i tredje klass i skolan och fick börja med sylsöld. Pojkarna hade naturligtvis träslöjd och jag tillhör den generation där flickor och pojkar hänvisades till sina respektive köns slöjdsalar.

I Herrljunga sammanträdde 1954 ett antal hembygdsaktiva personer (troligen mest män) på inbjudan från föreningen Västgötabygden och Skaraborgs läns hembygdsförbund för att bilda ett landskapsförbund för hembygdsföreningarna i hela landskapet.

Sättet att skriva har förändrats en hel del på 60 år. I protokollet från mötet var titulerandet fortfarande viktigt. Nedan har jag gjort en avskrift, som troligen var tidstypiskt för 1950-talet. Den så kallade Du-reformen infann sig först på 1960-talet.

Avskriften från 1954

Ordföranden i "Västgötabygden" hr. J.A. Tubin hälsade välkommen. Ordförande i Skaraborgs läns hembygdsförbund, folkskollärare G.E. Lindgren, Tibro lämnade en kort redogörelse för de förhandlingar som slutligen resulterat i detta möte. Under det tjugotal år som frågan varit aktuell hade många konferenser hållits, varvid förbundstanken ingående diskuterats. Under denna tidrymd hade lokala hembygdsförbund bildats i olika delar av landskapet, men planerna på ett framtida samgående hade aldrig helt skjutits åt sidan.

Läroverksadjunkt John Hedencrantz, Alingsås, höll föredrag, vari han gav en historisk sammanfattning av västgötarnas insats i landets politiska skeende. Talaren hävdade att gamla tiders västgötar var besjälade av en stark samhörighetskänsla, men att denna under tidernas lopp tyvärr hade uppluckrats. Som en av de främsta orsakerna härtill nämndes länsindelningens tillkomst, varigenom flera olika centra hade uppstått inom landskapet. Många nutida västgötar hade dock kommit till insikt om att föreningsbanden behöver återknytas, så att alla landskapets inbyggare kommer att känna sig som västgötar med gemensamma historiska och kulturella intressen. Ett hela landskapet omfattande hembygdsförbund skulle kunna påverka folkopinionen i denna riktning.

Dagens motiv för ett starkt landskapsförbund känns

mycket annorlunda.

Sedan diskuterades det och deltagarna enades om ett samgående mellan de skilda hembygdsorganisationerna i länet.

Det blev ett enhälligt beslut att bilda Västergötlands hembygdsförbund. Samtliga närvarande antecknade sig som medlemmar nämligen

Läroverksadjunkt John Hedencrantz, Hudene, (vice ordförande) Doktor E. Karlberg, Forshem, Lantbrukaren Karl Henriksson, Hudene, Kontorist Paul Andersson, Alingsås, Fabrikör August Johansson, Essunga, Redaktör Gustaf Ewald, Alingsås, **Rektor Torsten Schmidt, Axvall, (ordförande)** **Ombudsman Johannes Wernquist, Hjo,** Lantbrukaren Georg Borg, Skånings Åsaka, **Järnvägstjänsteman Gustaf Lundén, Trollhättan,** Lantbrukare Oskar E. Johansson, Tibro, **Verkstadsarbetare**

Torsten Edlund, Borås, Doktor Carl-Martin Bergstrand, Göteborg, **Rektor Ernst Hollman, Lilla Edet,** **Bildningskonsulent Tore Husberg, Alingsås,** Kvarnägare Gösta Rask Herrljunga, Hotellägare Gunnar Ekström, Herrljunga, Lantbrukaren Valter Ferm, Herrljunga, Riksdagsman Justus Lindgren, Vilske-Kleva, Kontorist Einar Östengård, Essunga, Redaktör Holger Persson-Lilja, Vara, Sågverksägare Ingvar Blomberg, Herrljunga, **Folkskollärare G.E. Lindgren, Tibro, (sekreterare)** Godsägare Erik Witte, Herrljunga, Järnvägstjänsteman J.A. Tubin, Herrljunga och **Tandläkare Einar Magnusson, Falköping.**

Stadgar antogs och till interimsstyrelse utsågs, de personer som markerats med fet stil ovan tillsammans med museiintendent Benj. Lidholm och Redaktör Gustaf Ewald som också ingick. Ewald invaldes av tidskriftsföreningen Västgötabygden som dess representant.

År 2014

Den verksamhet som Västergötlands hembygdsförbund idag står för kan du följa i tidningen Västgötabygden, på förbundets hemsida under Sveriges Hembygdsförbunds portal; www.hembygd.se, genom utskick från Förbundskansliet, på höstmöten och på den årliga stämman, dit din förening kan lämna motioner om förändring och utveckling.

*Birgit Carlsson
Istorp*

Hembygdsböckerna speglar utvecklingen

Västergötlands Hembygdsförbund fyller 60 år och kanske beror det delvis på kommunala beslut. Vid tiden för förbundets födelse omvandlades vår hembygd mer än någon gång tidigare eller senare. Av landets 2 281 småkommuner försvann mer än hälften, bara 816 återstod. Två decennier senare fanns inte ens 300 kvar.

1951 upphörde småkommunerna, som oftast var de urgamla socknarna med rötter i medeltid. Detta märktes i de många hembygdsböcker som gavs ut. De var snarast nekrologer över tid som flytt, det var ofta sida upp och sida ned med namn på politikerna i alla nämnder och styrelser som försvann. Kyrkan fick fortfarande stort utrymme, både själva byggnaden, men också präster och ibland även andra som var knutna till kyrkan uppmärksammades stort.

Fiol var kultur

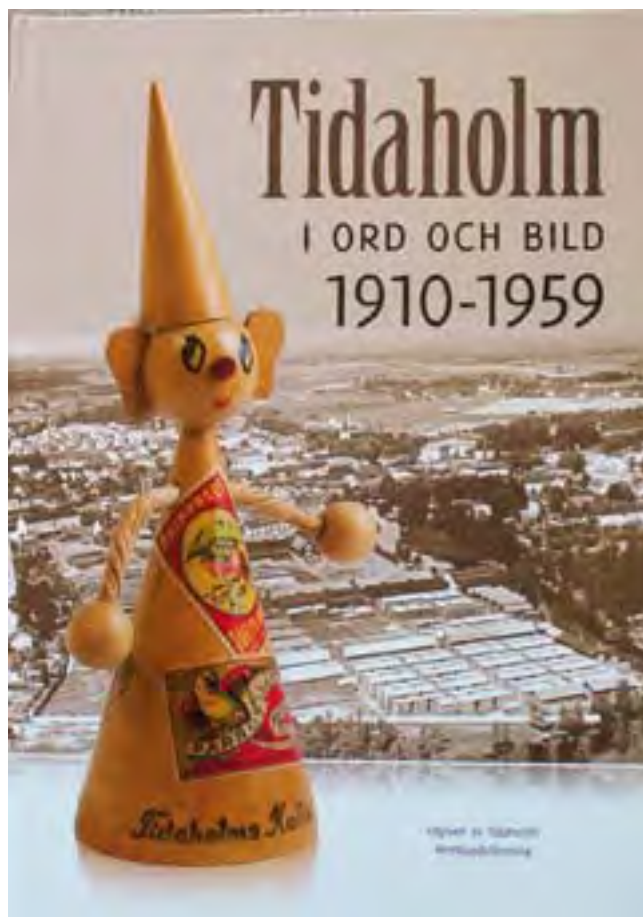
Skolan och lärarna hörde också fortfarande till samhällets stöttepelare. Över huvud taget sågs samhället från ovan, företag som presenterades ur disponentens perspektiv. Nöjen sågs inte med blida ögon av kyrkan, och det smittade av sig. En spelman på fiol kunde finnas med i böckerna, han var kultur, medan dragspel och dansbanor hörde djävulen till.

Yngre läsare fnissar nog åt gravallvaret, vi andra vet att böckerna ger en sann bild av samhället då. Sedan dess har det hänt mycket, både med böckerna och hembygdsförbundet. Då angavs närmast krampaktigt titlar på alla i styrelser, idag har demokratin slagit igenom med allas lika värde.

När det nu skrivs om skolan så är det oftast elevminnen, och även kyrkan ses gärna med tillbakablickar på julottor och konfirmation förr.

Folkligare

Bilderna som då var pinsamt få har brett ut sig, texterna är korta och populära. Det handlar allt oftare om livet idag istället för bara tillvaron förr. Fritid, nöjen och skönheten i hembygden omkring oss får ta plats. Hembygden är folklig även i skildringarna i böcker och hembygdstidningar.

Vackrast. Bok om Tidaholm utnämndes i vår av Föreningen för Västgötalitteratur till 2013 års vackraste Västgötabok.

Allt detta är en parallell med utvecklingen inom hembygdsrörelsen. Visst är mycket av det gamla omistligt, men vi har insett att fler kan njuta av stugorna om de digitaliseras. Efter ett tiotal år i förbundsstyrelsen kan jag se tillbaka på en rörelse som alltmer tar vara på dagens möjligheter utan att tappa bort allt fantastiskt som våra förfäder skapade.

Hans Menzing

Visdomsord

En gentleman är en man
Som fortsätter vara artig mot en kvinna
Även sedan han gift sig med henne.
Alingsås Tidning

Brand på Hembygdsparken Haraberget

Larmet om branden på hembygdsparken Haraberget i Herrljunga kom in till räddningstjänsten vid 5.20 på söndagsmorgonen den 4 maj. Några timmar senare var den gamla 1700-tals stugan helt lagd i aska. Nu tar man nya tag för att ersätta den gamla byggnaden.

En person som var på väg hem i sin bil upptäckte branden. Åtta minuter senare var brandkåren på plats och påbörjade släckning. Byggnaden, som innehöll servering och museum, kunde inte räddas. Räddningstjänsten fick arbeta med att skydda intilliggande byggnader från värmestrålningen.

Åke Lindberg, ordförande i Herrljunga hembygdsförening, var på plats ganska snabbt efter Räddningstjänsten och Polisen. Han berättar att byggnaden som brunnit är navet i verksamheten på Haraberget.

- Det är hjärtat i verksamheten på sommaren. Byggnaden är från 1700-talet och det är oersättliga värden som gått förlorade, säger han.

I byggnaden har olika typer av museiföremål förvarats, såsom hantverk, glas, gammal tandläkarutrustning och foton. Det går aldrig att bygga upp. Herrljunga har blivit en skatt mindre.

Jag har trott att byggnaderna skulle vara skyddade då folk borde förstå det kulturella och historiska värdet i anläggningen. En tro han nu fått omvärdera.

Jag har väldigt svårt att tro att detta uppstått spontant. Men att någon kan tänka att göra så här är obegripligt.

Nya tag

När jag pratar med Åke i mitten av maj berättar han om nya friska tag. Haraberget är något viktigt för de flesta herrljungabor. Kommunen och samtliga politiska partier har varit helt eniga om att hjälpa till så att sommarens aktiviteter skall kunna genomföras som planerat.

Lågornas rov. På bara några timmar blev den gamla 1700-talsstugan helt nedbrunnen.

Våra försäkringar har vi naturligtvis hos Hembygdsförsäkringar och vi fick snabbt besök av en representant för bolaget. Hans besök var väldigt värdefullt för oss och vi fick många goda råd.

Alla rester av den gamla stugan är nu borta och nu skall vi se till att det kommer upp en ny byggnad. Exteriörmässigt kommer den att påminna om den gamla 1700-tals stugan, men invändigt kommer den att anpassas till dagens behov. Nu ser vi framåt igen avslutar Åke vårt samtal.

Text Leif Brunnegård

Foto Göran Nilsson

Välkommen till höstträffar och skrivarträff

Fyra höstmöten planeras i landskapet under vecka 38 och 39. Bjurbäck, Tvärred, Skövde och Västra Tunhem är förslag på platser. Närmare besked kommer efterhand då tid, plats och innehåll är fastlagt. Du kan kolla på förbundets hemsida www.hembygd.se/vastergotland/.

Skrivarträff. Att skriva så våra läsare blir intresserade vill Curt Magnusson lära oss den här förmiddagen. Curt har jobbat som journalist på Alingsås Tidning och har många goda råd att ge oss. Vi träffas på Vara Folkhögskola den 11 oktober. Din ordförande har fått mer information om träffen.

Välkomna!

Vassända Naglum förening vårdar byggnadsminne

När du färdas i vårt vackra Västergötland träffar du förr eller senare på gränsen till något grannlän, i västra Västergötland handlar det om Dalsland och Bohuslän.

På resan västerut finns chansen att du passerat någon del av Vassända Naglum. En landskommun som bildades 1862, men upplöstes 1945 och införlivades med grannstäderna Vänersborg och Trollhättan.

Sedan år 1800 har bygden betjänats av Gustav Adolfs kyrka, eller Gustava kyrka som den också kallas. Den ligger i Båberg och därmed ganska centralt i Vassändabygden. Kyrkan är sedan några år stängd och ersatts med nya kyrkobyggnader i modern anda närmare befolkningscentra.

Om du från kyrkan letar dig ytterligare litet längre västerut, och lyckas hitta gamla landsvägen till Uddevalla, då är du alldeles i närheten av torpet Solliden. Ett torp som var bebott fram till 1979 och hade nyttjats av samma släkt i tre generationer. Den siste på torpet var Gustav Johansson. Han bodde där ensam sedan modern avled 1943.

Torpet byggnadsminnesförklarades den 18 november 1985. I länsstyrelsens beslut anges att ”ifrågasättande byggnader bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick och är med hänsyn därtill att anse såsom synnerligen märkliga.” I och med beslutet blev detta torp Sveriges första byggnadsminnesförklarade torpställe, enligt uppgift i dåvarande lokaltidningen Elfsborgs Läns Allehanda

Nyttjanderätt

I beslutet finns även kravet att tomten skall hållas i vårdat skick, samt att byggnaderna skall underhållas så att inte vanpydnad uppstår. Byggnaderna ägs i dag av Västtarvet. Vad var mera lämpligt än att låta någon ta hand om vården, och vem skulle få ansvaret?

Efter en tids funderande uppstod det en relation mellan Museet och Vassända Naglums Hembygdsförening. Föreningen hade bildats 1983, och den 1 jan 1990 tecknades ett avtal mellan de två parterna. Vår förening fick därmed utnyttja torpet som sin hembygdsgård.

Föreningens sommarverksamhet bedrivs sedan många år tillbaka vid torpet. Vi börjar med att göra en grundlig vårstädning, och därefter startar vi den 1 maj. Vi håller därefter torpet öppet för visning varje fredag för allmänheten, fram till början av augusti. Vi tar även

Skolklass på besök i vår hembygdsgård.

emot grupper för visningar under sommartiden.

Förra året hade vi besök av Skånegillet i maj. I slutet av augusti gästades vi av Röda Korset med en grupp invandrare, som fick ta del av svenskt boende och levne i gammal tid. Ett tiotal länder var representerade i gruppen, och nyfikenheten var stor, och jämförelse gjordes med deras hemländer. Gruppen bjöds därefter på våfflor med sylt, som för några av gästerna var en helt ny upplevelse, och smaksensation som mottogs med öppna armar.

Studiedag på torpet

I början av september fick delar av vår personal som tidigare under året varit behjälpliga med att grädda våfflor till gästerna på visningsdagarna, rycka in igen och visa sina kunskaper, vid våffeljärnen. Tre årskurser elever från en av våra skolor i gamla Vassända-Naglum, gästade oss. Totalt var det 105 elever med lärare som hade förlagt en studiedag vid torpet. Det var årskurserna 1-3 som fick veta hur livet i forna tider kunde vara, i form av enkelhet, fattigdom och boende, samt arbete.

Besöket följde helt läroplanen för skolans mål, där det anges att det historiska perspektivet ska genomsyra undervisningen. Och tänk vad enkelt det egentligen var, då lärarna själva stod för de fem lektioner som genomfördes i vår torpmiljö.

*Text Stig Åke Andersson
Foto Kerstin Roland Andersson
Vassända-Naglum*

Hänt på bögda...

Sävare Hembygdsförening 25-års jubilerade

Magnus Ronge beundrar sitt diplom han just fått av Västergötlands Hembygdsförbund genom Tage Brolin.

Den 15 februari på dagen 25 år efter föreningens första årsmöte samlades Sävare Hembygdsförening med särskilt inbjudna gäster för att hålla sitt årsmöte och fira jubileum. Tidigt på lördagseftermiddagen samlades drygt 50 personer i Sävare församlingshem, för att avnjuta en god måltid tillsammans. Innan det bjöds till bords läste föreningens sekreterare Marianne Andersson upp ett sammandrag över verksamheten man haft under åren.

Efter den uppskattade måltiden hölls årsmötesförhandlingar. Valberedningen hade gjort ett gott arbete så de ordinarie punkterna på föredragningslistan avverkades snabbt. Från förhandlingarna kan nämnas att föreningens ordförande under de gångna 25 åren Magnus Ronge inte ville ställa upp för omval. Till ny ordförande för Sävare Hembygdsförening valdes Carina Flood

som tidigare varit vice. Även kassören Astrid Karlsson hade avböjt, så till ny kassör valdes Göran Gustafsson som är ny i styrelsen. Övriga i styrelsen är Marianne Andersson, Inger Ehn, Anders Pettersson, Margaretha Odhe och nyvalda Hasse Samuelsson.

Efter förhandlingarna avtackades Magnus och Astrid med varsin bok "På söffelöket" av dagens underhållare "Bosse i Pinnahemmet" och blommor. Blommor överlämnades också av Västergötlands Hembygdsförbund som representerades av Tage Brolin. Tage Brolin överlämnade också ett välförtjänt diplom till Magnus Ronge för hans mångåriga gärning inom föreningen. Föreningen fick också mottaga blommor från Hasslösa Hembygdsförening och Norra Härene Hembygdsförening som även överlämnade en bok.

Som avslutning på förhandlingarna överlämnade så Magnus Ronge föreningens ordförandeklubba, som tillverkats av Gusten Petterson till föreningens första möte, och den gamla koskällan som används för att påkalla uppmärksamheten, till föreningens nyvalda ordförande Carina Flood.

Efter en stunds bensträckare när man kunde köpa lotter och betala medlemsavgiften tog dagens underhållare Bo Carlson, Mullsjö eller som han också kallas "Bosse i Pinnahemmet" över. Han läste egna underfundiga dikter om livet på landsbygden på västgötamål och berättade historier som ledde till många goda skratt.

Som avslutning på denna lördagseftermiddag serverades det kaffe med hembakta tårter till. Sist var det dragning på det rikliga vinstbordet med många fina skänkta vinster. Alla som hjälpt till under dagen kunde känna sig nöjda med sitt arbete och gästerna verkade nöjda när de gick hem. En riktigt bra lördagseftermiddag.

*Marianne Andersson
Sävare*

Årsmöte hos 70-årig förening

Ett drygt 50-tal medlemmar i Kinnekulle Hembygdsförening kom till årsmötet den 8 mars och detta ägde rum i Medelplana bygdegård. I den stora salen fanns ett antal stolar utplacerade men dessa räckte inte till, fler sittplatser fick ordnas då antalet besökare var fler än förväntat. Verksamhetsberättelsen lästes upp av mötets sekreterare, kassören redogjorde för intäkter och kost-

Carl-Gustaf Gillström avtackades efter 50 år i föreningen.

nader för år 2013 och styrelsen fick ansvarsfrihet för det gångna året. Tre ledamöter från styrelsen avtackades. Carl-Gustaf Gillström slutade sitt uppdrag efter mer än 50 år i föreningen. När Carl-Gustaf började som aktiv medlem var föreningens upptagningsområde i stort sett hela Kinnekulle, då inkluderades även Husaby, Fullösa och Forshem. Föreningens namn var då Kinnekulle Hembygd- och Fornminnesförening. Ett av de första arbeten som Carl-Gustaf var med om var iordningsställandet av det stenmuseum som finns vid bygdegården. Arbetet gjordes tillsammans med bland annat slöjdlärare John-Eric Andersson som år 1963 donerat 500 kr för ändamålet. Invigningen av museet skedde år 1965, samma år invigdes Posseska Lancasterskolan också. Carl-Gustaf som har sina rötter från Kinnekulle berättar att han har stort intresse för bygden och naturen. Vid årsmötet avgick även Ingrid Dahlberg och Anki Lindblad. Alla avtackades med blommor. Årsmötet beslöt att välja in Benny Lund från Västerplana och Gert Dahlberg från Medelplana, som nya ledamöter.

Börje Andersson från Råbäck visade bilder från Kinnekulle och berättade om kända platser. Börje berättade att han var en mångsidig samlare och han samlade bland annat vykort från Kinnekulle. Han har även stort intresse för fotografering. Vägen till Kinnekulle var temat för Börjes bildvisning och han startade i Källby,

över Kinnekulle via orterna Västerplana, Medelplana, Österplana, Hällekis, ner till Forshem, Husaby och tillbaka till Västerplana. Börje presenterade kyrkorna, de stora gårdarna och slotten och naturen varvade egna fotografier med vykort.

Dagen till ära, för att fira föreningens 70 år bjöds det på kaffe, bulle och tårta och som alltid var det hembakat. Lotteri med blandade vinster allt från honung, prenumeration av tidning samt hembakat bröd. I samband med 70-årsfirandet har alla medlemmar fått en uppskattad almanacka med bilder från Kinnekulle och i denna finns föreningens kommande aktiviteter samt annat som händer på Kinnekulle under år 2014. Ordförande påpekade med glimten i ögat, att nu kan ingen missa kommande aktiviteter och föreningen förväntar sig ett stort deltagande framöver.

*Text Lena Brodin
Bild: Freddie Wendin
Kinnekulle*

Folke Ekesbo hyllad för 45 år

Folke Ekesbo hyllades med blommor och diplom vid årsmötet:

Kållandsö Hembygd- och Fornminnesförening höll årsmöte 13 mars 2014 i Otterstads Församlingshem. Efter sedvanliga årsmötesförhandlingar avtackades Folke Ekesbo efter 45 år som styrelsemedlem.

Folkes far var med och startade vår förening 1919, så man kan nog säga att han är född in i hembygdslivet. Han har ett oerhört stort intresse för vår vackra bygd och deltar i alla aktiviteter med ett brinnande engagemang och har skött sitt uppdrag på ett mycket förtjänstfullt sätt. Folke kommer även framgent att kvarstå i vårt arbetsutskott.

Hans Menzing från Västergötlands Hembygdsförbund överlämnade förbundets diplom för förtjänstfullt arbete inom hembygdsrörelsen till Folke Ekesbo och ordförande Kristina Glansén tackade också med blommor och några ord.

*Text Kristina Glansén
Kållandsö
Foto Hans Menzing*

Årsstämma i Västerås Västgöta Gille

Kaffe och tårta. Till en festkväll är kaffestunden ett trevligt inslag.

Västgöta Gillens årsstämma lördagen den 8 mars samlade 45 personer i Odd Fellows Festlokal. Efter parentation öppnades stämman med Elisabet Fridén, som talman. Stämman omvalde ålderman Gull Tynnvall. Avgående vice ålderman Inga-Lisa Eriksson avtackades med vers och blomma för sitt arbete i styrelsen. Lars Fridén berättade, som traditionen bjuder, historier mellan punkterna på dagordningen. Roland Jarfors framförde allas tack till styrelsen för betydelsefullt och engagerat arbete till alla Västerås-västgötars fromma.

Efter mötesförhandlingarna avnjöts mycket god ramslökskryddad festmeny bestående av färskrökt laxrullad fylld med färskost smaksatt med ramslök, allt lagt på en canapé och som huvudrätt lammytterfilé smaksatt med citrus och timjan toppad med ramslökspesto serverad med potatispuré och svartvinbärs sky. Mat för gudar! Tackkort kom ganska omgående för "ett trivsamt årsmöte med ett särskilt beröm för mat och dryck. Bäst hittills!" Positiv feedback är alltid roligt att få. Kvällens tema var både västgötskt och vårlikt. Ramslöken plockades i maj förra året på Billingen av gilletts skrivare. Förutom ramslök var tranor ett tema, då konstnären Eva-Lill Nilsson från Edhem

utanför Skövde inbjudits att berätta och visa bildspel om sitt projekt 1000 tranor för livet. Hon berättade om tranorna vid Hornborgasjön, projektet som vuxit samt visade några av de oljemålningar som hon gjort. Hitintills har drygt 650 tranor målats. Akvareller och vykort fanns till försäljning.

Under supén var det trivsamt vid borden. Det berättades västgötahistorier och sjöngs bordsvisor, några skrivna av Göran Eskilsson, tidigare ålderman i Gillet. För musiken svarade Sigge Olsson. Kvällens toastmaster var Sigvard Larsson. Gillets musikaliska förmågor höjde trivselnivån ytterligare med sång och panflöjt

*Christina Norén Svensson
Skrivare vid Västgöta Gille i Västerås*

Fågelsamling invigd i Husaby

Husaby hembygdsförenings ordförande Sölve Johnsson omgiven av Martin Bolms, Sandtorp och Göran Johansson, Kulltorp.

När Husabyortens hembygdsförening hade årsmöte i hembygdsgården i Husaby kunde man glädjas åt att en fågelsamling nu pryder den gamla skolsalen. Det är Göran Johansson på Kulltorp som skänkt sin samling av uppstoppade fåglar till hembygdsföreningen. Sin första uppstoppade fågel köpte Göran på en inneboauktion i

början av 1960-talet. Sedan har samlingen ökat allteftersom. Den största affären gjorde han när Skara-Pelle, Alfred Pettersson, ringde och erbjöd honom att köpa ett helt glasskåp med fåglar. Nu har alltså ett 60-tal fåglar fått sin plats i hembygdsgården. I samband med att fågelsamlingen invigdes i höstas spelade Martin Bolms, känd inspelare av fågelläten, upp en mäktig tranfanfar samtidigt som Göran drog i det blågula bandet.

Vid årsmötet omvaldes styrelsen, med Sölve Johnsson som ordförande. Västgötaguiden Ewert Jonsson kåserade om istiden, landskapet och människorna. Sölve Johnsson tackade alla för allt arbete som läggs ner i de olika kommittéerna. Som vanligt gick ett särskilt tack till de som arbetar med kaffeserveringen under sommaren. Intäkterna från detta är grunden för verksamheten och underhållet av hembygdsgården.

I samband med årsmötet presenterades årsskriften, den 35:e i ordningen. Skriften innehåller både artiklar och bilder, såväl äldre som sådana som speglar verksamheten under året. Ur innehållet kan nämnas att Siv Tidestedt skriver om Husaby lottakår, Stig Lundberg om gravmonument i Husaby och Erik Långström om Sankta Anna. Vidare rapporteras det om arbetet med slätterängen på Sigfridsliden. Där har nu ett äkta skihag satts upp.

*Göran Englund
Husaby*

Nittio uppdrag fördelades hos Svältorna

Man kan utan överdrift påstå att Svältornas Fornminnesförening är en pigg 109-åring. När man läser verksamhetsberättelsen får man veta att en del aktiviteter har man hållit på med i många år, men det händer också att man provar nya grepp. Spelmansstämman i augusti är ett exempel. Lördagssamlingarna på museigården i Ornunga är populära och har funnits med sedan 70-talet. Helgsmålsbönerna i Ornunga gamla kyrka, som avslutar varje lördagssamling, är också en fin tradition. Den största aktiviteten under året är midsommarfirandet som man arrangerar tillsammans med Missionsförsamlingen/Equemenia och Byalaget. Det är inte ovanligt med runt 600 besökare.

Föreningen deltog också i projektet Öppen kyrka som arrangerades i Sjuhärad. Ornunga gamla kyrka var en av de 27 kyrkor som deltog i projektet.

Samtliga åtta hembygdsgöteborgar i Vårgårda kommun har ett nära samarbete i en samrådsgrupp. Föreningen hade vid årsskiftet 188 medlemmar.

Årsmötesförhandlingarna avlöpte snabbt under Per-Eric Stjernas ledning. För att allt skall fungera i en

Hedrad. Lena Gustafsson och Monica Nyvaller överlämnade diplom till Marianne Lindh.

sådan här förening krävs många ideella krafter och de flesta ställde upp till omval. Cirka nittio uppgifter fanns på föredragningslistan Några nya arbetsgrupper fanns med i valberedningens förslag. En studiekommitté har till uppgift att ordna olika studiegrupper. En annan grupp skall ha koll på den dagliga vården inomhus. En Fotogrupp skall jobba med att dokumentera gamla kort och så tar man upp en gammal verksamhet med Torp-inventering.

Per-Eric Stjerna informerade om de funderingar som finns om lokalbehovet på museigården Kyrkebol. Man pratar om tillbyggnad av ladugården eller om ett nytt hus.

Uppmuntran

Gunvor Claesson och Inga Brunnegård lämnade sitt mångåriga arbete i Serveringskommittén och Berit Andersson sitt arbete i Redaktionskommittén. Damerna fick ta emot blommor och Per-Eric Stjerna framförde föreningens tack för ett engagerat jobb.

Styrelsen hade ansökt hos Västergötlands Hembygdsförbund om att få dela ut två diplom för förtjänstfullt arbete inom hembygdsrörelsen. Från förbundet kom Lena Gustafsson och Monica Nyvaller och förärade Marianne Lindh ett diplom för 20-årigt ordförandeskap och för ett fortsatt engagerat arbete med museets samlingar. Det andra diplom överlämnades till Leif Brunnegård som sedan 1997 är redaktör för årsskriften.

Traditionsenligt var fiket på årsmötet kaffe med fastlagsbulle och kaka och som vanligt var det mycket uppskattat.

Leif Brunnegård

Jag har en nära släkting, som bara är två och ett halvt år, men mycket fingerfärdig på iPhone och iPad. Hur ska hans skrivstil bli? Det finns skäl att undra.

Thomas Fransson, Alingsås Tidning

Hembygdsföreningarna var med på mässan

På plats. På lördagseftermiddagen var Marianne Lindh från Svältornas Fornminnesförening och Sune Lenberg från Lena-Bergstena Hembygdsförening jourhavande i Hembygdsföreningarnas monter.

En fredag-lördag i slutet av april arrangeras Vårgårdamässan vartannat år på Tångahallen i Vårgårda. På årets mässa var det rekord med cirka 140 montrar. Här visar kommunens företag och föreningar upp sig, allt från Autoliv till enmansföretag. Skolan finns med och visar en av sina specialiteter Tänknik, en nisch för bland annat blivande uppfinnare. I en levande kommun finns naturligtvis en mängd föreningar och många av dem fanns med på mässan. I Vårgårda finns det åtta hembygdsföreningar och de har ett gott samarbete och naturligtvis en gemensam monter. Här kunde man köpa årsskrifter och böcker. Här fanns de olika föreningarnas program som besökarna kunde förse sig med. Naturligtvis fanns det också föremål att titta på. I år var det leksaker och kanske är det en överraskning för oss lite äldre att våra leksaker redan hunnit bli museiföremål.

Leif Brunnegård

Skolklasser besöker Grönköping

Tisdagen den 6 maj 2014 gästades Grönköping i Skepplanda av 50 barn från Garnvindans lågstadium i tre timmar. Det var klasserna ett, två och tre från avdelningen Vindan på Garnvindeskolan i Skepplanda med sina lärare som besökte hembygdsgården.

Guider var Göran Johansson och ordföranden Sten Olsson. Barnen var indelade i olika grupper som fick

Upplevelse. För de flesta barn är besöket på en hembygdsgård en stor upplevelse.

gå runt i de olika byggnaderna och se på föremål som visade hur man levde och verkade förr i tiden.

Det var uppdelat i olika stationer. En aktivitet var målning på stort papper i sockenmagasinet, där barnen hjälptes åt att beskriva miljön och omgivningarna i bild.

En annan var museet på vinden där man kan beskåda allt från skomakeri, vävstol, lanthandel och äldre byggedräkter. Även den gamla skrivmaskinen och räknesnurran väckte barnens intresse. De fingrade förtjust på tangenterna och trodde knappt sina öron när det berättades att den gamla räknesnurran användes för samma ändamål som en miniräknare.

Smedjan var en populär aktivitet och barnen hamrade glatt på stället medan hembygdsvårdarna Sten och Göran berättade om funktionerna och försökte svara på alla frågor i tur och ordning.

Gammelstugan väckte stor förundran hos barnen. De inspekterade den gamla inredningen och frågade om alla gamla ting. De förundrades över den gamla sängen. En frågade om man bakade pizza i den gamla bakugnen / spisen. De ville veta vilka som hade bott i huset och hur de hade levt. Lyckan var total när Sten visade hur en musfälla som stod på golvet fungerade. Likaså utedasset väckte stor förundran. Kunde det vara möjligt att man skulle gå så långt för att gå på toa.

När alla grupper hade gått runt och besett de olika sevärigheterna var det dags för korvgrillning. De duktiga lärarna grillade och delade ut varmkorv och saft till barnen som stod i kö och väntade på sin tur. Det blev då tillfälle till samtal med barnen som berättade att de tyckte det var roligt att gå runt i de gamla byggnaderna och frågade när det var öppet så att de kunde komma tillbaka. Särskilt smedjan och skomakeriet var det riktigt många som gillade. Stugvärdarna rekommenderade barnen att ta med sina föräldrar och komma till midsommarfirandet 20 juni kl 12.00 och till hem-

byggsdagen den 9 augusti. Då är alla byggnader öppna och verksamheten i full gång. Smeder tillverkar nyttiga ting av järn i den gamla smedjan och bagerskor bakar bröd över elden i gammelstugans öppna bakugn.

Det blev en fantastisk dag för alla, både för besökare och för oss som var värdar. Barnens glädje och entusiasm var fantastisk att se och vi som är aktiva i hembygdsföreningen gläds åt att en ny generation får ta del bygdens historia, de samlingar som har bevarats och den vackra miljön som hembygdsgården Grönköp utgör.

*Siv Grahn
Skepplanda*

Utdrag ur Missgjernings balken

Vid en torpvandring som Svältornas Fornminnesförening anordnade på Sällershög i Asklanda inledde Olof Johansson vandringen med utdrag ur gårdens historia. Det handlade om en del av ägarna, om torpare och tro-tjänare på gården. Olof berättade om kungalunchen på Kungsängen och kanske har det funnits en gårdskyrka.

Kungörelse

Förr i tiden läste prästerna upp kungörelser i kyrkan. Det kunde vara lagändringar som Kungliga majestä-tet bestämt eller det kunde vara något från Länsstyrelsen. Olof hade skrivit av en handling från slutet av 1700-talet och den har säkert lästs upp i de gamla västgotakyrkorna.

MISSGJERNINGS BALKEN CAP 3 § 7.

Idkar någon arbete eller handtwerk på Söndagar eller Högtidsdagar; böte Tio Daler för sabbatsbrott, utan det sker till egen eller andras nödtorft, som uppskof ej tåla kan.

Upläses öfver hela Riket, 14 dagar före Midsommars-Dagen.

Kongl. Maj:ts förnyade förbud emot löfwande i kyrkor, samt löfsalars upsättande gifwit i Stockholms slott then 15 febr.1773.

WI GUSTAF med Guds Nåde, Sweriges, Göthes och Wändes Konung Göre witterligit at althenstund Löfsalars upsättande samt Löfwande uti Kyrkor och annorstädes, ehuru sådant wid 10 Daler Silfwermynts wite uti 31 § af Kongl., Förordningen om Skogarne uti Riket under then 12 Dec.1734 är förbudet, finnes icke thesto mindre ännu årligen, särdeles wid Midsommarstiden, så wäi å Landet som uti Städerna wara i bruk; Och berörde Förbud således öfwerträdes genom en osed, som till en fåfång prydnad förspiller och öder Löfskogen,

hwilken til åtskilligt nyttigt bruk i hushållningen är så angelägen, at med sorgfällig sparsamhet wårdas, i synnerhet på the mindre Skogrike orter. Ty föränlåtas Ni härmed i Nåder at förnya förberörde K:gl. Förbud emot alt löfwande och Löfsalars upsättande, med utsättande af fördubblat wite, eller 20 Dal.S:mt, för then, som med brott häremot beträdes.

Inte så lätt

När vi sedan vandrade runt på Sällershögs marker under tre timmar och lyssnade på Olof Johanssons berättelser om de olika torpen och dess innevånare och deras levnadsvillkor är det inte svårt att komma fram till att allt var nog inte bättre förr.

Leif Brunnegård

Casper och Claes

När jag läste årets första nummer av Västgotabygden blev jag uppmärksam på deklarationstips. Drog mig då till minnes att även jag har ganska nära släkt som fått lämpliga avdragsförslag.

Min morfar Claes var en sparsam och bekymrad man, som tjänade sitt och familjens uppehälle som anställd målare i Göteborg. När han träffade sin välmående svåger på Falbygden beklagade han sig över den dryga skatten på sina surt förvärvade slantar. Svågern Casper ägde gården och lanthandeln alldeles vid uppfarten till kyrka. Casper var med sannolikhet betrodd i bygden och hans kommentar till morfar var: Det förstår du väl Claes, att det är inte det du tjänar som du ska skatta för, utan det är det som blir kvar när du betalt maten och hyran som du ska deklarera för. Troligen gick det ingen större nöd på Casper och hans familj.

*Leif Bergquist
Stockholm*

Är hemsidan aktuell?

Vi är ganska många hembygdsföreningar i Västergötland som har egna hemsidor. De flesta når man genom <http://www.hembygd.se/vastergotland>.

Men ska man ha glädje av en hemsida måste den vara aktuell. Är programmet med, då skall det vara 2014 som gäller, inte 2013. Kontaktuppgifterna till Din förening måste också uppdateras direkt efter årsmötet. Det är föreningarna själva som ansvarar för detta..

Ibland när jag vill kontakta någon förening upptäcker jag, att vi kan bli bättre på att sköta hemsidan.

Leif Brunnegård

Läsvärt i korthet

1950-talets (...och däromkring) Götene. Redaktör: Jan Blomqvist tillsammans med en kamratcirkel inom Studieförbundet Vuxenskolan på uppdrag av Götene Hembygds- och Fornminnesförening som även är utgivare. 172 sidor om köpingen, de många kyrkorna, näringslivet med Snecken, Backeliten och SLM (det vill säga Götene Träindustri, Bröderna Larssons Plast och Skaraborgs Läns Mejerieförbund) men också om tonåringarnas uppvaknande med ungdomskläder, jazz och blyga kyssar.

Ättlingen. Nummer 2 2013. Redaktör: Monika Moberg. Utgivare: Skövde Släktforskarförening. 16 sidor om bland annat atleten Sager, kontributionsmästare Wångberg och greven bakom disken.

Jordbiten. Aktuell information från landsbygdsenheten Länsstyrelsen i Västra Götaland. Nr 1 2014. Utgivare: Peter Svensson. 24 sidor om bland annat hembygdens miljö.

Odensåkers Hembygdsförening 2014. Dokumentationsgrupp: Ulla Berglund, Göran Andersson, Margareta Eklund, Lena Timander och Bernt Wilson. 76 sidor om den mycket omfattande och breda verksamheten plus åtskilliga tillbakablickar på bland annat Sörgården, sädgässen i Östen och brohållarna i Skalkarrike.

Västgötogenealogen nr 1 2014. Tidskrift för Västgöta genealogiska Förening. Redaktör: Kjerstin Olofsson. 20 sidor. Temat denna gång: Män med makt.

Årsskrift för Ullervad Leksbergs hembygdsförening 2014. Redaktion: Åke Möller och Lars Johansson. 58 sidor om den omfattande verksamheten men dessutom bland annat en ny artikel av Åke Möller om vattenkraften i Tidån.

Svältornas fornminnesförening årskrift 2014. Redaktionskommitté: Berit Andersson, Leif Brunnegård, Runa Eriksson, Ingrid Holmgren och Stefan Svensson. 44 sidor med mycket färg och berättelser om bland annat Remmene skjutfält, festplatsen vid Kvinnestad sjö och Gunhild på Posten. Plus mycket om den aktuella verksamheten förstås.

Husaby Hembygdsförenings årskrift 2014. Redaktion: Göran Englund, Kjell Gustafsson, Ann-Marie Johansson, Sölve Johnsson, Ewert Jonsson och Kjell Johansson. Drygt 50 sidor med många bilder och massor av information om den omfattande verksamheten, men också tillbakablickar bland annat på kyrkan och

dess band till vår förste kristne kung, Olof Skötkonung. **Körsbärsblomman.** Medlemstidning för Eggby – Istrum – Öglunda Hembygdsförening. Nr 2 2014. Redaktör: Hjördis Lundberg. 28 sidor med bland annat en gripande artikel om rödsotens härjningar i Skarabygden 1857.

Gudhems-Axet. Medlemstidning för Gudhemsbygdens Hembygdsförening nr 2 2014. Redaktion: Lars-Erik Kullenwall, Margaretha Fridh, Ingemar Fägerlind, Lennart Moberg, Gun-Britt Salomonsson, Lennart Swahn och Gudrun Wäpling. 52 sidor om bland annat livet i Broddetorpsbygden men också flyget vid slaget vid Falköping 1912.

Fristadsbygden 2014. Gammalt och nytt från Fristads Hembygdsförening. Redaktion: Ann-Britt Boman, Inger Ericson, Wiviann Bergsten, Birgit Gustafsson och Olof Stensson. 60 sidor om bland annat musiken på Fristad hed, järnvägen Borås – Herrljunga 150 år samt tullen i Frufällan.

Billingsbygden 2013 utgiven av Skövde Hembygdskrets i samverkan med Skövde Stadsmuseum. Redaktör: Monika Moberg. 130 sidor om Kornetten bör dö innan vårfrudan, Värsås tingshus 200 år och första luciafirandet för 250 år sedan i Horn.

Som spindeln i nätet. Kristina Laurensdotter av Aspenäsätten centrum i sin egen släktkrets. Författare: Agneta Conradi Mattsson. Utgivare: Föreningen för Västgötalitteratur. 940 sidor med släkthistoria och släkträd från unionstiden, men också mycket om Skaratrakten (Kristina bodde på Horshaga) från 1400-talet.

Främmestad – vår hembygd. Årsskrift utgiven av Främmestads Hembygdsförening 2014. Redaktör Tage Brolin. 24 sidor om bland annat skolvägar, kampen för Främmestads pastorat och Främmestads förste orienterare.

Hans Menzing

Tre bätter än tretton

I motorcyklernas barndom va dä inte ovanlit med grinner på di mindre väga på landsbögdä. Enn feck stanna maskin, öppna let, rullan igenum gapet, å så stänga ätter säk. Sen fick en kicka i gång å köra te nästa le.

En pajk hade träffat ena granner tös sum han va möcke katir över. Men rätt som dä va ga han tösa slut. När di andre pajka fråga varför, feck di förklaringa. Dä ä trettan le sum en sa igenum för komma hem te na. Ja har hettat ena aen fjälla sum dä bara ä tre le sum en sa igenum. Dä va inte svårt å välja.

Håkansson

Studiekommittén informerar

Studiekommittén består av:

Ingrid Zackrisson, Tostared 0320-62015
Lena Gustafsson, Vårgårda 0322-627181
Lena Johnsson, Istorp 0320-87128
Christer Wennerberg, Vuxenskolan 0708553033

Vi träffas fyra gånger per år för att planera vår verksamhet. Mail och telefonkontakter i gruppen mellan träffarna är ett måste för att det ska fungera.

Följande kurs är planerad:

Senare delen av september planeras en kurs om gamla torp och kulturväxter. Separat utskick kommer.

4 oktober Tema Skogen!

Plats: Rångedala bygdegård. Pris: 200 kronor
Föreläsningar av Tore Hagman, Inger Widjha och eventuellt Claes Ström är planerat. Utskick kommer .

Under senare delen av oktober planeras en dag hos Ingeborg Skaars. Den kommer att förläggas i Sjuhärad. Innehållet är liknande som vi hade i Vara i februari.

Tar Du in det i Västgötabygden

om jag skickar in i från oss finns det folk som undrar. Det händer inte ofta att jag tvekar. Kan en text uppfattas som kränkande mot någon, då kommer den inte in. Inte heller om den är för lång, men då går den alltid att korta. Om Din bygd inte varit med på länge, då skall Du ändra på det.

Förra året var vi 90 personer som hjälptes åt.
Välkommen Du med!

Nästa nummer av Västgötabygden kommer i vecka 33. Manusstopp den 10 juli.

Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. De flesta texter och bilder publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande, Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033 - 26 19 21

e-post: birgitta.fristad@telia.com

Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vårgårda, tel 0322/66 10 26 e-post: vbn.red@tele2.se

Hans Menzing, ansvarig utgivare, Marumstorget 1, 532 32 Skara, tel 0511/12643,

e-post hans.menzing@telia.com

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3, 54015 Våring, tel 0500-441105, 0708-420453,

e-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen. tel 0303 - 74 98 78. e-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad, 465 97 Nossebro, tel 0512/531 50, e-post:

frammestad@tagebrolin.se .

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp,

tel 070-620 66 66, e-post bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna, tel 0320 - 397 77, e-post anna.faxgard@telia.com

Monika Moberg, Fältvägen 5 D, 541 77 Skövde.

tel 0500 - 42 52 50. 070-642 56 70,

e-post monika.moberg@blackhornet.se

Curt Magnusson, Aspholmsvägen 32, 441 35 Alingsås, tel 0322-173 77, 070-965 00 86,

e-post curt.m@spray.se.

Förbundsordförande: Jan-Olof Berglund.

Vice förbundsordförande: Monica Nyvaller, Vreta, Fixagården 2, 524 32 Herrljunga, tel 070-2689264,

e-post monica.nyvaller@telia.com

Förbundssekreterare: Monika Moberg

Förbundskassör: Lena Gustafsson, Fötene Östergården, 447 91 Vårgårda, tel 0322 - 62 71 81, 0705 - 32 64 24. e-post lena@sodraharene.se

Kanslist: Eva Mann, Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-10550 fax 0512-339 42, bost. 0511-37 03 30, Bankgiro 378-5383.

Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

När Du vill skicka in text och bilder till Västgötabygden använd e-post vbn.red@tele2.se

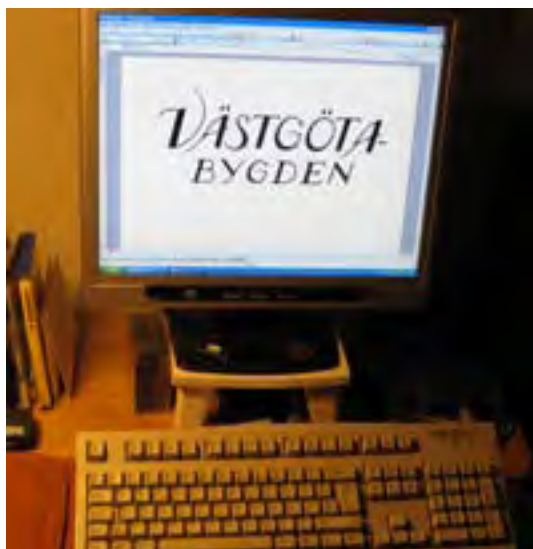

Viktig uppgift. Att skriva av vad andra skrivet har varit värdefullt för eftervärden.

Sprituduplikatorn.

Datorn har gett oss stora möjligheter att kopiera.

Även kopian har en historia

Om Du och jag vill ha en kopia av ett dokument är det inget problem. Har vi ingen kopieringsutrustning själva, så kan kanske grannen hjälpa oss.

De första skrifter vi känner till var handskrivna. Ville man ha fler exemplar, då var det bara att sätta sig ner och skriva av dokumentet. Det lär ha suttit många munkar och skrivit av böcker för hand.

Det finns en annan grupp som skrivit av vad andra skrivet. Jag tänker på alla husmödrar som bevarat gamla recept på kakor, tårter och hur man lagade mat. Vilken tur att de sparat denna kunskap.

Karbonpapper. När man började använda skrivmaskinen fick man möjlighet att skriva ut två eller i bästa fall tre exemplar samtidigt. Man fick lägga in ett karbonpapper mellan skrivarken. Karbonpapperet var försett med ett tunt färgskikt och när man skrev på sin skrivmaskin då smetade karbonpapperet av sig på arket under.

Sprituduplikatorn. Många av oss minns kanske arbetsbladen i skolan som läraren producerade. Han skrev ut ett specialdokument som innehöll ett par ark. Man använde inte färgbandet på skrivmaskinen utan bokstäverna gjorde hål på det yttersta arket. När sidan var klar flyttade man över arken till sprituduplikatorns vals. Arken på valsen fuktades med sprit som gjorde att färgen kom ut på kopieringspapperet. Man fick vara försiktig och inte fukta för mycket, då blev det kladdigt.

Kopieringsapparaten. Så småningom kom kopieringsapparaten. De första var bara möjligt att kopiera i svartvitt. Nu kunde man också kopiera svartvita bilder. Bildkvalitet var inte så hög, men det var ett framsteg. Var det ett färgglatt dokument man ville kopiera ställde ofta färgen till bekymmer. Men så småningom kom det även färgkopiator.

Datorn. Med dagens datorer har vi fått många fler möjligheter att få fram kopior av olika slag. De flesta som har en dator har också en färgskrivare. En del skrivare är utrustade med en skanner eller så har man en separat skanner. Har Du ett dokument som Du vill kopiera är det bara att skanna in det. Eller så har Du ett dokument i Din dator som Du vill skriva ut och ge några vänner. Du trycker på utskrift och anger hur många exemplar Du vill ha och någon minut senare ligger det på Ditt skrivbord.

Du kan också sända Ditt dokument till en god vän och så kan vännen skriva ut dokumentet på sin skrivare.

Även kopian har en fascinerande historia.

*Text och foto Leif Brunnegård
Teckning Börje Brorson*